

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za odgoj i
obrazovanje

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
КАНТОН САРАЈЕВО
Министарство за одгој и
образовање

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
Ministry for Education

INSTITUT ZA RAZVOJ
PREDUNIVERZITETSKOG
OBRAZOVANJA

KANTON SARAJEVO, BOSNA I HERCEGOVINA

ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ
ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОГ
ОБРАЗОВАЊА

КАНТОН САРАЈЕВО, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

PRE-UNIVERSITY EDUCATION
INSTITUTE OF SARAJEVO CANTON
BOSNIA AND HERZEGOVINA

Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava

Nastavni plan i program
sa definisanim ishodima učenja

SADRŽAJ

PK1 – Opis predmeta	2
PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja.....	4
PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikuluma.....	5
PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi	7
Osnovno obrazovanje:	7
Srednje obrazovanje:	28
PK5 – Učenje i podučavanje.....	46
PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu.....	48
Profil i stručna sprema	50

PK1 – Opis predmeta

Kompetentan, aktivan, informisan i odgovoran građanin sa usvojenim građanskim znanjima, građanskim vještinama i formiranim građanskim stavovima oblikuje se obrazovanjem. Znanja, vještine i stavovi koje učenici stiču u okviru nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava su od velikog značaja za njihovu mogućnost participiranja u demokratskim procesima u budućnosti. Od toga uveliko zavisi u kakvom društvenom uređenju će živjeti, kvalitet funkcionisanja vlasti na svim nivoima i odnos vlasti prema zaštiti, osiguranju i unapređenju građanskih prava i sloboda.

Svrha nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava je upravo osposobljavanje i osnaživanje mladih za učinkovito sudjelovanje u demokratskim procesima, kao ključa za izgradnju slobodnog i pravednog građanskog društva. Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava sistematski razvija znanja učenika o ustavnoj demokratiji, ograničenoj vlasti, vladavini zakona, ljudskim pravima i slobodama, osjetljivim društvenim temama te ih potiče na participaciju i jača njihov osjećaj građanske moći u procesu demokratskih odlučivanja. Kroz sve ključne sadržaje, teme i oblasti utiče na razvoj kritičkog mišljenja zasnovanog na etičkim načelima, kao i komunikacijskih i medijacijskih vještina i znanja potrebnih za društveno i političko sudjelovanje. Kultura dijaloga, odgovornost, sloboda, pravednost, tolerancija i solidarnost temeljne su vrijednosti koje se promiču učenjem i podučavanjem Građanskog obrazovanja/Demokratija i ljudska prava. Posebna važnost se pridaje postizanju odgovornog odnosa prema javnom interesu što se ogleda u davanju vlastitog doprinosa za postizanje zajedničkog dobra i podsticanju ostalih članova zajednice na isto.

Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava svojim sadržajima, teorijskim i praktičnim, podstiče mlade na odgovorno ponašanje, pozitivan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudsku i međukulturalnu saradnju, prihvaćanje različitosti ali i spremnost na preuzimanje rizika i inicijativa tokom realizacije projekata u cilju postizanja zajedničkog dobra. Ovi sadržaji uspješno podstiču razvoj socijalne i građanske kompetencije, komunikacije na maternjem i stranom jeziku, digitalne kompetencije, kompetencije kako učiti, ali i osjećaj za inicijativu, razvoj kulturne svijesti i izražavanja.

Savremeno društvo od građana zahtjeva nove ideje, spremnost na saradničko učenje, istraživanje i cjeloživotno učenje. U skladu s tim, nastavni predmet Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava daje formalni odgojno – obrazovni okvir kojim škola odgovara na potrebe savremenog društva za kompetentnim građanstvom, a građanska kompetencija se razvija kroz sva četiri ciklusa.

Za razvoj građanske kompetencije nije dovoljno da učenici samo poznaju ljudska prava, demokratske i političke koncepte i procese, već ih je potrebno pripremiti za primjenu demokratskih načela unutar škole i zajednice. Povezivanjem učenja u školi i izvan škole učenici stiču cjelovito iskustvo aktivnog građanstva. Dok se socijalna kompetencija odnosi na skup usvojenih oblika ponašanja koji su potrebni pojedincu za uključivanje, funkcionalno djelovanje i interakciju u zajednici, građanska kompetencija predstavlja skup znanja, vještina i stavova, ključnih za građane – nosioce prava i odgovornosti u društvu i pokretače promjena.

Građanska kompetencija je jedna od ključnih kompetencija Evropskog referentnog okvira za cjeloživotno učenje. Teme unutar oblasti predmeta, uz kvalitetno pripremljene ključne sadržaje i aktivnosti - u cilju postizanja planiranih ishoda, se mogu izučavati kroz interdisciplinarni i multidisciplinarni pristup podučavanja. Kroz istraživanje određenih problema unutar zajednice i predlaganje optimalnih rješenja problema u okviru projektnog dijela nastave - Projekt građanin, moguće je osigurati transdisciplinarni pristup podučavanja (ukoliko postoji zainteresiranost i uslovi dozvoljavaju). U ovaj oblik projektne nastave se mogu uključiti svi nastavnici škole (ili određeni broj nastavnika), stručnjaci iz zajednice, univerzitetski profesori, predstavnici vlasti, privredni subjekti, nevladine organizacije, mediji i drugi relevantni subjekti.

Nastavni predmet Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava je sastavni dio društveno-humanističkog područja koji u Bosni i Hercegovini ima različite nazive, a u Kantonu Sarajevo se izučava u sedmom razredu osnovne škole (Građansko obrazovanje) i u trećem razredu srednje škole (Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava).

U osnovnoj školi nastavni predmet se izučava u VII razredu, a u srednjoj školi u trećem razredu.

Izrazi koji su napisani u jednom gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod.

PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja

1. Usvajanje znanja o temeljnim principima ustavne demokratije i konceptima uređenja demokratskog društva.
2. Isticanje uzočno-posljedične povezanosti uloge, odgovornosti i djelovanja građana i predstavnika vlasti za razvoj demokratskog društva, zaštitu ljudskog dostojanstva i građanskog identiteta.
3. Razvijanje temeljnih vještina neophodnih za aktivno i angažovano građanstvo i mirno i pravedno rješavanje problema i konflikata.
4. Razvijanje pozitivnih stavova o važnosti zaštite zajedničkog dobra, aktivnog učešća i participativnosti u donošenju zajedničkih odluka.
5. Osposobljavanje za međusobno uvažavanje i toleranciju, promicanje saradnje među različitim kulturama i narodima i učešće u kreiranju strategija i politika održivog razvoja.

PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

Građansko obrazovanje – Oblasna struktura

U kurikulumu nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava definirane su tri oblasti koje nisu strogo zasebne cjeline i ne isključuju jedna drugu već se međusobno preklapaju i dopunjuju ključnim znanjima, principima i vrijednostima teorije i prakse svakog demokratskog društva.

U kurikulumu nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava definirane su tri oblasti, a to su:

- A. Pojedinaac, društvo, građanin
- B. Uređenje demokratskog društva
- C. Globalizacija i međuzavisnost

Pojedinaac, društvo, građanin

A

U oblasti Pojedinaac, društvo, građanin učenici usvajaju znanja, vještine i stavove o osnovni ljudskim pravima pojedinca, slobodi, društvenoj jednakosti, kulturnoj raznolikosti kao bogastvu, ali i odgovornostima i dužnostima pojedinca u društvu. Kroz ovu oblast učenici se upoznaju sa konceptom odgovornosti, značaju preuzimanja odgovornosti od strane pojedinca, kolektiva ili cijele zajednice. Izučavanje odgovornosti osim konceptualnog znanja predstavlja učenje za život, učenici imaju priliku identifikovati različite izvore odgovornosti, razmatrati primjere koji prikazuju izbor između odgovornosti koje se suprotstavljaju, ali i procijeniti posljedice preuzimanja odgovornosti. Važno mjesto unutar oblasti predstavlja tema Kulturni i građanski identitet gdje učenici imaju priliku istraživati odlike kulturnog i građanskog identiteta, značaj izgradnje i očuvanja multikulturalnog društva i uvažavanja pripadnika drugih kultura. Sa ovom temom će moći povezati i temu Privatnost koju će imati priliku istražiti iz više uglova, gdje će steći znanja o poimanju privatnosti unutar različitih kultura, različitih historijskih epoha, ali i privatnost kao pravo svakog građanina. Razvoj savremenog društva, promjene nastale u međuljudskim odnosima i razvoj tehnologije iziskuje da se posebna pažnja posveti mehanizmima zaštite privatnosti. U okviru aktivnog i angažiranog građanstva učenici se upoznaju sa načinima građanskog učešća te imaju priliku steći građanska znanja i vještine koje će im biti potrebne za rješavanje stvarnih problema u svakodnevnom životu.

Uređenje demokratskog društva

B

U oblasti „Uređenje demokratskog društva“ učenici usvajaju znanja, vještine i stavove o oblicima društvene moći i ulozi građana u demokratskom sistemu. U procesu učenja i poučavanja učenik procjenjuje važnost kreiranja i implementacije dobrih pravila i politika. Identifikuje osobe i institucije koje predstavljaju autoritete u užoj i široj zajednici, stiče znanja o kvalifikacijama potrebnim za izbor osobe na određenu poziciju autoriteta i u mogućnosti je procijeniti posljedice koje nastaju usljed nedostatka djelotvornog autoriteta. Učenik usvaja potrebna znanja o izboru osobe na poziciju vlasti, te razumijeva potrebu za postojanjem vlasti radi zaštite individualnih i kolektivnih prava. Istražuje nivoe i grane vlasti, njihove nadležnosti, te demokratske institucije raspoređene po nivoima i granama vlasti. Ova znanja će imati priliku koristiti prilikom izrade Projekta građanin, identificiranja institucija nadležnih za rješavanje problema koji istražuje, komuniciranje i slanje inicijative prema istim. Koncept pravde zauzima značajno mjesto u ovoj oblasti, drugim oblastima, ali i svim sa ključnim pojmovima nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava kroz koje učenik stiče znanja o značaju zastupljenosti pravde u svim procesima u društvu, za osiguranje demokratije. Povezuje stečena znanja sa stvarnim događajima u zajednici primjenjujući intelektualne vještine razlikovanja pravednih od nepravednih postupaka ili procedura.

Globalizacija i međuzavisnost

C

U oblasti Globalizacija i međuzavisnost učenici usvajaju znanja, vještine i stavove o pozitivnim i negativnim aspektima i procesima globalizacije i održivog razvoja. Učenike je potrebno podučavati ovim temama kako bi bili spremni participirati u globalizacijskim procesima na način da budu sposobni uočiti negativne trendove i neprilike za vlastitu zajednicu te djelovati na ispravan i odgovoran način. Održivi razvoj je tema sadašnjosti i budućnosti, potrebno je u nastavi građanskog obrazovanja ali i međupredmetno istraživati različite teme koje se tiču održivog razvoja, počevši od odgovornosti pojedinca i zajednice prema selekciji i odlaganju otpada, upotrebi ekološki prihvatljivih proizvoda, odgovornoj upotrebi, očuvanju i obnavljanju resursa, upotrebi obnovljivih izvora energije, zaštiti prirodne baštine i ostale teme koje imaju za cilj podizanje svijesti o zaštiti okoliša sadašnjih generacija za sve nadolazeće. Održivi razvoj je dio razvojnih strategija svih država i potrebno je da bude dijelom školskih kurikuluma i zajedničkog međupredmetnog istraživanja i podučavanja. Učenici izučavaju Evropsku uniju kao regionalnu organizaciju, njen historijski razvoj, slobode koje je definiraju, vrijednosti na kojima počiva i ciljeve koje želi ostvariti unutar svojih granica. U okviru teme Međunarodni odnosi i organizacije učenici stiču znanja o važnosti Međunarodnog humanitarnog prava i njegovom značaju u humaniziranju oružanih sukoba. Razvijaju svijest o solidarnosti i humanosti i značaju suočavanja sa prošlosti.

PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi

Osnovno obrazovanje

► Osnovno ► 7.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A

Pojedinac, društvo, građanin

A.7.1. Analizira slobode, prava, odgovornosti i dužnosti pojedinca u društvu i pokazuje društvenu odgovornost i posvećenost zajedničkom dobru.

[GRO-1.1.1](#) [GRO-1.1.3](#)

A.7.2. Objašnjava važnost općevažećih pravila za osiguranje društvene jednakosti utvrđujući njihovu povezanost sa statusom građanina.

[GRO-1.1.2](#)

KLJUČNI SADRŽAJI

Odgovornost, Prava i obaveze/odgovornosti, Izvori odgovornosti (obećanje, zadatak, imenovanje/postavljenje, zanimanje, zakon, običaji, državljanstvo, moralni principi), Posljedice preuzimanja odgovornosti, Izbor između odgovornosti koje su suprotstavljene jedna drugoj.

A.7.1.1. Objašnjava prava i odgovornosti građana ističući njihovu značajnu povezanost.

A.7.1.2. Objašnjava sličnosti i razlike u pravima i odgovornostima koje učenici imaju u školi i lokalnoj zajednici.

A.7.1.3. Istražuje primjere odgovornosti putem medija, literature i iz svog okruženja, izdvajajući odgovornosti preuzete radi dostizanja zajedničkog dobra.

A.7.2.1. Objašnjava važnost donošenja pravila za sve članove zajednice radi postizanja društvene jednakosti.

A.7.2.2. Razlikuje pravila kojima se osigurava jednakost od pravila kojima se privilegiraju pojedine skupine u zajednici.

A.7.2.3. Objašnjava posljedice neizvršavanja odgovornosti pomoću primjera.

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Od velikog značaja je odgajati i obrazovati učenike na način da znaju identifikovati, preuzimati i izvršavati odgovornosti kroz različite faze njihovog razvoja. Važno je i navoditi učenike da samostalno mogu predvidjeti posljedice neispunjavanja odgovornosti i procijeniti kako se takve situacije mogu odraziti na određenu zajednicu. Kroz nastavni predmet Građansko obrazovanje učenike podučavamo ne samo pravima i slobodama nego i obavezama/odgovornostima koje je potrebno izvršavati i podsticati i druge na isto. Stoga je veoma bitno sa učenicima razgovarati i kreirati liste odgovornosti u odnosu na različite izvore odgovornosti. Preporuka je da nastavnici ponude učenicima različite resurse pomoću kojih će ostvariti planirane ishode, te omogućiti da sasvim slobodno i kreativno, na različite načine pokažu usvojeno. To mogu biti isječci iz medijskih članaka koji prikazuju situacije (ne)ispunjavanja odgovornosti i eventualne posljedice, mogu se koristiti različiti Zakoni (npr. Zakon o saobraćaju), odlomci iz lektira koje učenici trenutno čitaju gdje će učenici tokom čitanja lektire identifikovati odgovornosti glavnih likova. Učenici za domaći zadatak mogu intervjuisati člana porodice ili zajednice i razgovarati o odgovornostima koje preuzimaju na radnom mjestu a kada se vrate u školu podijeliti informacije sa drugarima. Nastavnici mogu prikazati dnevne vijesti na času i zatražiti od učenika da kreiraju listu uočenih odgovornosti te pokrenuti razgovor o istim, ili dokumentarni film koji prikazuje određena zanimanja i odgovornosti koje su značajne za ta zanimanja, što im svakako u budućnosti može pomoći i pri izboru srednje škole i profesionalne orijentacije. Moguće je organizovati debatu tokom koje će se učenici zalagati za ispunjenje jedne odgovornosti (od dvije koje se u datom trenutku suprotstavljaju). Poželjno je da učenici vode „dnevnik odgovornosti“ za određeni period, u dogovoru sa nastavnikom, u koji bi unosili odgovornosti koje su uspješno realizovali ali i one koje nisu. Kao odjeljenje mogu planirati niz aktivnosti koje će ostvariti tokom planiranog i sa nastavnikom dogovorenog perioda (mjesec dana ili više mjeseci), a koje će biti društveno korisne (sadnja sadnica, čišćenje dvorišta škole, selekcija otpada, humanitarne akcije i sl.). Ova aktivnost može biti i takmičarskog karaktera, između svih odjeljenja sedmih razreda, a motivirajuće bi bilo da se za najbolje odjeljenje obezbjedi simbolična nagrada za doprinos. Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Oblast je moguće povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različite literature i tekstova, prepoznavanje i analizu odgovornosti glavnog lika u lektiri koju trenutno čitaju. Može se koristiti film i/ili vijesti – razgovarati o uočenim odgovornostima. Intervjuisanje osoba također osigurava međupredmetnu povezanost, kao i prezentacijske vještine. Ostvaruje se međupredmetna povezanost sa nastavnim predmetom Zdravi životni stilovi prilikom povezivanja odgovornosti sa brigom o zdravlju, tjelesnoj težini, zdravoj ishrani, odnosu prema zajednici itd. Sadržaji iz nastavnog predmeta Historija/Povijest koji se tiču preuzimanja odgovornosti od strane vladara, osvajača, vojske, naroda, vjerskih vođa u određenom historijskom periodu mogu osigurati međupredmetnu povezanost. Može se osigurati međupredmetna povezanost sa predmetom Društvo/Kultura/Religija kroz sadržaje o zajednici, prijateljstvu, zdravlju, ovisnostima. Kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, kratkih filmova osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

A

Pojedinac, društvo, građanin

A.7.3. Analizira vezu između kulturnog i građanskog identiteta navodeći situacije u kojima se ne poštuju kulturni i građanski identiteti drugih.

- A.7.3.1. Objašnjava razlike između individualnog, kulturnog i građanskog identiteta.
- A.7.3.2. Tumači odnos između individualnog i kolektivnog identiteta objašnjavajući utjecaj kolektivnog identiteta na izgradnju individualnog.
- A.7.3.3. Istražuje primjere govora mržnje i diskriminacije po različitim osnovama i zakonske sankcije takvog ponašanja u BiH.
- A.7.3.4. Diskutuje o značaju privatnosti za identitet svakog građanina opisujući vrste privatnosti kroz primjere i mehanizme zaštite privatnosti.

GRO-1.2.1 GRO-1.2.3

A.7.4. Ukazuje na poštovanje različitih kulturnih i građanskih identiteta za dobrobit pojedinca i društva opisujući kulturnu različitost kao društveno bogastvo.

- A.7.4.1. Poredi obilježja svoje kulture sa obilježjima drugih kultura iznoseći zaključke o važnosti očuvanja kulturnog naslijeđa u zajednici.
- A.7.4.2. Opisuje situacije u kojima je zastupljeno nepoštovanje drugih kultura i posljedice takvog ponašanja.
- A.7.4.3. Kreira sadržaje o različitim kulturama zastupljenim u BiH povodom obilježavanja značajnih datuma različitih kultura u zajednici.
- A.7.4.4. Objašnjava utjecaj različitih kultura u BiH na razvoj bosanskohercegovačke kulturne baštine na relevantnim primjerima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Kulturni i građanski identitet, Individualni i kolektivni identitet, Kultura, Višestruki identiteti, Digitalni identitet, Privatnost, Pravo na privatnost, Vrste privatnosti, Zaštita privatnosti, Razlike u ponašanju ljudi kada se radi o privatnosti, Diskriminacija, Posljedice privatnosti, Koristi ili prednosti privatnosti, Cijene ili nedostaci privatnosti, Obim i granice privatnosti.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Neophodno je učenike podučavati različitostima između individualnih ali i grupnih identiteta kako bi stekli potrebna znanja o drugim i drugačijim, osposobili se za suživot, toleranciju, uvažavanje drugih i njegovali u svakodnevnom životu navedene vrijednosti. Iznimno je važno učenike podučavati njihovim pravima i slobodama, između ostalih i pravu na privatnost. Privatnost je pravo i potreba svakog pojedinca, razlikuje se unutar različitih kultura ali se i mijenja kroz određene vremenske periode. Tokom podučavanja učenika ovim sadržajima, a u cilju postizanja planiranih ishoda, poželjno je da se koriste različiti resursi: veoma širok izbor medijskih članaka, video zapisa i dokumentaraca o različitim kulturama i video zapisa o ograničavanju privatnosti unutar određenih zajednica. Kao izvor informacija poželjno je koristiti enciklopedije o različitim kulturama i civilizacijama i ostalu stručnu literaturu, fotografije, zanimljive priče, pjesme, putopise i ostale relevantne izvore. Do zanimljivih podataka učenici mogu doći i kroz razgovor sa starijim članovima porodice ili zajednice u cilju poređenja poimanja privatnosti i identiteta u različitim

vremenskim periodima. Potrebno je da rezultate svojih istraživanja podijele sa ostalim učenicima u odjeljenju. Važno je da učenici promišljaju o „lažnim identitetima“, raznim zloupotrebama identiteta u realnom i digitalnom okruženju, te da unaprijede svoja znanja i vještine prepoznavanja ovakvih situacija i identifikuju mehanizme zaštite ličnog identiteta ali i identiteta druge osobe. Kako bi pokazivanje naučenog bilo zanimljivo, učenici se mogu angažovati kroz različite zadatke: kreiranje stripova, snimanje kratkih filmova, istraživački rad i prikazivanje naučenog kroz usporedbu poimanja privatnosti i identiteta u različitim historijskim periodima, na različitim geografskim odredištima/u različitim kulturama, u književnosti, umjetnosti i slično.

Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Oblast je moguće povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različite literature i tekstova, prepoznavanje i analizu običaja i tradicije u različitim kulturama, povezivanje sa vlastitim kulturnim identitetom i kreiranje sadržaja o rezultatima istraživanja. Može se koristiti film i/ili vijesti – razgovarati o kulturnim identitetima drugih naroda. Moguće je ostvariti povezanost sa stranim jezicima, na način da učenici u etapama istraživanja koriste strane izvore za kreiranje vlastitih sadržaja.

Povezanost sa nastavnim predmetom Historija/Povijest se može ostvariti kroz kreativno-istraživački rad na temu „Utjecaj vladavine Osmanlija na kulturu BiH“ gdje učenici mogu istraživati arhitekturu, nošnju, hranu, običaje koje su Osmanlije donijele na naše prostore. Može se osigurati međupredmetna povezanost sa nastavnim predmetom Društvo/ Kultura/Religija kroz temu „Kako tradicija i zajednička pravila oblikuju zajednicu“. Moguće je ostvariti međupredmetnu povezanost sa nastavnim predmetom Geografija/Zamljopis kroz sadržaje o demografskim karakteristikama država Evrope u dijelu koji se odnosi na kulturu naroda na ovim prostorima, kao i kulturne znamenitosti država Evrope. Ostvaruje se međupredmetna povezanost sa nastavnim predmetom Zdravi životni stilovi kroz sadržaje tematske cjeline - Odnos prema zajednici. Kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, kratkih filmova osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenici razvijaju jezičko-komunikacijske vještine kroz čitanje, razumijevanje i analizu različitih tekstova, lektira, putopisa, objava u medijima, gledanje i analizu filmova, kratkih edukativnih video zapisa ili dokumentaraca o različitim kulturama i običajima koji se njeguju u tim kulturama. Kreiranjem sadržaja o različitim kulturama i prezentovanjem tih sadržaja također razvijaju jezičko-komunikacijsku vještinu. Vještine upotrebe stranih jezika mogu doći do izražaja prilikom istraživanja sadržaja o različitim kulturama koristeći strane izvore informacija (enciklopedije, časopise, web portale, pjesme, dokumentarce i sl.). Zanimanje za druge kulture i poštivanje drugih kultura pomaže razvoju socijalne i građanske kompetencije.

Razvijanje Kulturne svijesti i kulturnog izražavanja se postiže kroz istraživanje stereotipa i predrasuda, važnosti prihvatanja kompromisa, kao i značaja uvažavanja drugih kultura i identiteta, što utječe na razvijanje ličnog integriteta. Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija se razvija kroz kooperativne timske aktivnosti koje se odnose na istraživanje i predstavljanje konačnih istraživačkih projekata koji prikazuju različite kulture. Razvoju ove kompetencije ali i kreativno-produktivne kompetencije mogu doprinijeti aktivnosti usmjerene na kreiranje letaka, postera, brošura,

bedževa, suvenira ili digitalnih materijala o različitim kulturama, kulturnim znamenitostima i značajnim pojedincima u Bosni i Hercegovini. Da bi se navedene aktivnosti kvalitetno realizovale neophodno je da učenici posjeduju i dodatno razvijaju informatičke kompetencije. Kroz planirane aktivnosti, vježbe kritičkog promišljanja, istraživački rad i prezentovanje naučenog uz organiziranje tandemskog i grupnog oblik rada, učenici stječu vještine kolaboracije, komunikacije, kreativnosti i kritičkog promišljanja. Učenici uče kako učiti, na način da procjenjuju urađeno, popravljaju nedostatke, vrednuju svoje i radove drugih učenika ili grupa, koriste različite resurse za učenje i pokazivanje naučenog.

A. 7. 5. Poredi pasivno i aktivno građanstvo identificirajući oblike građanskog aktivizma za osiguranje dobrobiti građana.

A.7. 5. 1. Razlikuje pasivne od aktivnih reakcija građana prilikom rješavanja problema u zajednici navodeći konkretne primjere.

A.7. 5. 2. Objašnjava načine na koje građani mogu utjecati na vlast koristeći primjere.

A. 7. 5. 3. Predlaže aktivnosti učenika u cilju unapređenja zajednice uz identifikovanje subjekata koji u okviru svojih nadležnosti mogu uzeti učešće.

[GRO-1.3.1](#) [GRO-1.3.3](#)

A.7. 6. Analizira važnost društvene solidarnosti u zajednici.

A.7. 6. 1. Objašnjava važnost zajedničkog djelovanja i pružanja pomoći osobama u stanju potrebe.

A.7. 6. 2. Diskutuje o značaju djelovanja mladih volontera u lokalnoj i široj zajednici navodeći pozitivne primjere.

A.7. 6. 3. Planira društveno korisne aktivnosti na nivou odjeljenja/škole uz informisanje i motiviranje ostalih članova zajednice da uzmu učešće.

[GRO-1.3.2](#) [GRO-1.3.3](#)

KLJUČNI SADRŽAJI

Kako građani mogu učestvovati? Građanin, Stranac, Politička akcija, Društvena akcija, Vlast, Koje odluke ćeš donositi kao građanka? Građanske vrline, Zajedničko (opće) dobro, Zakon.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Građanske kompetencije su neophodne za svakog pojedinca u zajednici. Građanska znanja, vještine i stavovi se razvijaju tokom svih etapa obrazovanja i značajni su za razvoj demokratije i promicanje demokratskih vrijednosti u zajednici. Pored znanja, vještina i stavova potrebno je osnažiti učenike i usmjeriti ih na građanski aktivizam i građansku hrabrost. Za početak, poželjno je da se pred učenike postave različite problemske situacije za koje oni trebaju pronaći optimalna rješenja i kreirati plan aktivnosti koje će poduzeti da riješe problem. Situacije mogu biti izmišljene ili stvarne. Kako bi što bolje približio načine građanskog učešća i djelovanja na predstavnike vlasti u procesu donošenja odluka, nastavnik može ponuditi učenicima primjere situacija iz svakodnevnog života u obliku medijskih članaka, vijesti, inicijativa, video zapisa, peticija, protesta, bojkota, javnih rasprava, koje

jasno prikazuju građansko djelovanje. Učenici, uz pomoć nastavnika, mogu organizirati javnu raspravu u odjeljenju o nekom značajnom problemu u zajednici, te ukoliko je moguće pozvati gosta iz struke na čas. Tokom realizacije ovih sadržaja, ali i onih koji se tiču vlasti (Zašto nam je potrebna vlast? Šta je demokratska ustavna vlast? i Projekt građanin), može se organizirati takmičenje između odjeljenja sedmih razreda, a pobjednik bi bilo odjeljenje sa najvećim brojem realizovanih aktivnosti od javnog interesa. Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Oblast je moguće povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kroz upotrebu različitih tekstova, prepoznavanje i analizu načina građanskog aktivizma u različitim svakodnevnim situacijama. Mogu se prikazivati dnevne vijesti- segmenti koji ukazuju na probleme u zajednici i učešće građana te razgovarati o istim. Igrokaz, simulacija stvarnih problema u zajednici i načina rješavanja (uključujući simulaciju građanskog aktivizma) uz pisanje scenarija može biti adekvatna međupredmetna poveznica. Značajno u ovom dijelu jeste vježba pisanja inicijativa, tekstova obraćanja, pisanje članaka i slično. Istraživanje, kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku - Čita, razumije i analizira informativne tekstove i video zapise. Izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za učinkovitu međukulturalnu komunikaciju.

Socijalna i građanska kompetencija: Prepoznavanje vlastitih emocija, zanimanje za, i poštivanje drugih kultura; Konstruktivno komuniciranje i poštivanje u društvenim situacijama, i međusobnoj komunikaciji.

Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija - Rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način; Konstruktivno surađivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada; Upravljanje rizikom i razvijanje svijesti o odgovornosti.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje - Izbjegavanje stereotipa, prihvatanje kompromisa, razvijanje ličnog integriteta i poštivanje integriteta drugih.

Kreativno-produktivna kompetencija - Razvijanje kompleksnog mišljenja; Razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenosti za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja; Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima.

Informatička pismenost - upotreba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo.

Učiti kako se uči - Razvijanje odgovornosti za vlastito učenje, samoprocjena i definiranje vlastitih ciljeva učenja; Razvijanje sposobnosti popravljanja, poboljšavanja (samoregulacija); Upotreba različitih metoda i strategija učenja.

B

Uređenje demokratskog društva

B. 7. 1. Zaključuje o prednostima života u demokratiji i demokratskim vrijednostima i načelima.

[GRO-2.1.1](#) [GRO-2.1.2](#)

B. 7. 2. Analizira prepreke punom ostvarenju demokratskih vrijednosti u savremenom društvu.

[GRO-2.1.3](#)

B.7. 1. 1. Razlikuje demokratska i nedemokratska društva opisujući njihova načela i vrijednosti

B.7. 1. 2. Diskutuje o značaju vladavine prava za osiguranje pravednosti u društvu

B.7. 1. 3. Preispituje značaj primjene distributivne, korektivne i proceduralne pravde za razvoj demokratije navodeći primjere.

B.7. 2. 1. Identificira uzroke i posljedice društvene nejednakosti na konkretnim primjerima.

B.7. 2. 2. Preispituje zastupljenost demokratskih vrijednosti u zajednici.

B.7. 2. 3. Opisuje situacije u kojima nije zastupljena distributivna, korektivna ili proceduralna pravda.

KLJUČNI SADRŽAJI

Pravda, Podjela pravde na tri kategorije: Distributivna, korektivna i proceduralna pravda, Društvena nejednakost, Uzroci i posljedice društvene nejednakosti, Kriteriji potrebe, sposobnosti i zasluge prilikom odlučivanja o pitanjima pravde, Ciljevi korektivne pravde, Ciljevi proceduralne pravde, Procedura, Zakonski proces, Katalog prava, Institucije vlasti.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenike je potrebno podučavati vrijednostima i načelima demokratskog društva i motivirati ih da se u budućnosti zalažu za unapređenje demokratije u svojoj zajednici. Pored poznavanja prava i sloboda koja im pripadaju potrebno je da nauče preuzimati obaveze i odgovornosti i da njihovo djelovanje i odnos prema drugima ne narušava načela pravednosti.

Demokratija ne može biti zasnovana na principu selektivne pravde, a važno je da se učenici osposobe da analiziraju potrebe, sposobnosti i zasluge prilikom promišljanja i odlučivanja o pitanjima pravednosti. Znanja koja su im svakako potrebna za budućnost jesu nadležnosti institucija koje se bave pitanjima pravde, kao i zakonima koji propisuju zakonske sankcije kao oblik korektivne pravde. Poželjno je u nastavnom procesu koristiti različite resurse kao što su medijski članci, dnevne vijesti, isječci iz emisija, te postaviti pred učenike zadatak da identifikuju vrste pravde koje su zastupljene u pripremljenim materijalima te objasne značaj postizanja pravednosti za očuvanje i unapređenje demokratije i dobrobiti cijele zajednice.

Učenici kroz grupni rad mogu kreirati prijedlog propisa unutar škole ili analizirati postojeće propise i davati prijedloge za izmjenu i dopunu istih radi promicanja demokratskih vrijednosti unutar škole. Kroz Projekt građanin će steći dodatna znanja o zakonskim propisima, zavisno od teme kojom se budu bavili, tako da će postavljene ishode postizati i kroz ove sadržaje, na način da će analizirati postojeće zakone koji se odnose na problem istraživanja a možda i predlagati izmjene i dopune istih.

Nastavnik može pripremiti problemske situacije ili koristiti trenutno aktualne u zajednici i pokrenuti raspravu u odjeljenju sa ciljem da učenici dođu do realnih, ostvarivih i pravednih rješenja. Preporuka je, ukoliko postoji mogućnost, da se o demokratskim procesima razgovara sa osobama koje se nalaze na različitim pozicijama vlasti i donose važne odluke, a koje mogu biti gost na času. Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Oblast je moguće povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različite literature i tekstova, prepoznavanje i analizu pravednih ili nepravednih postupaka i procedura u lektiri koju trenutno čitaju. Može se koristiti film i/ili vijesti – razgovarati o situacijama u kojima (ni)je zastupljena pravda. Intervjuisanje osoba (gost na času) također osigurava međupredmetnu povezanost, kao i prezentacijske vještine. Ostvaruje se međupredmetna povezanost sa nastavnim predmetom Zdravi životni stilovi prilikom izučavanja prevencije nasilja i načina rješavanja konfliktinijih situacija. Sadržaji iz nastavnog predmeta Historija/Povijest koji se tiču analize pravednosti vladara (sa fokusom na pravedne procedure), vojskovođa, vojske, naroda/određene skupine, vjerskih vođa u određenom historijskom periodu mogu osigurati međupredmetnu povezanost. Može se osigurati međupredmetna povezanost sa nastavnim predmetom Društvo/ Kultura/Religija kroz sadržaje o zajednici, odnosu prema školi i zajednici. Kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, kratkih filmova osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Kroz nastavni predmet Likovna kultura učenici mogu ilustrovati vlastitu percepciju pravde u društvu, te organizovati razrednu ili školsku izložbu.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku - Čita, razumije i analizira književne i informativne tekstove, analizira video zapise i filmove. Izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za učinkovitu međukulturalnu komunikaciju.

Socijalna i građanska kompetencija - Prepoznavanje vlastitih emocija, zanimanje za, i poštivanje drugih Kultura; Konstruktivno komuniciranje i poštivanje u društvenim situacijama, i međusobnoj komunikaciji.

Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija - Rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način; Konstruktivno surađivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada; Upravljanje rizikom i razvijanje svijesti o odgovornosti.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje - Izbjegavanje stereotipa, prihvatanje kompromisa, razvijanje ličnog integriteta i poštivanje integriteta drugih;

Kreativno-produktivna kompetencija - Razvijanje kompleksnog mišljenja; Razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenosti za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja; Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima.

Informatička pismenost - upotreba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo.

Učiti kako se uči -Razvijanje suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjena i definiranje vlastitih ciljeva učenja; Razvijanje sposobnosti popravljavanja, poboljšavanja (samoregulacija); Upotreba različitih metoda i strategija učenja.

B.7. 3. Objašnjava glavna obilježja demokratije i ulogu demokratskih institucija u društvu.

GRO-2.2.1

B. 7. 4. Objašnjava ulogu ustava u zaštiti prava građana i dovodi u vezu zaštitu prava, pravdu i pravednost u društvu s funkcioniranjem demokratskih institucija.

GRO-2.2.2

KLJUČNI SADRŽAJI

Zašto nam je potrebna vlast?- Prirodna prava, Prirodno stanje, Katalog ljudskih prava, Društveni ugovor, Nivoi i grane vlasti u BiH, Šta je demokratska ustavna vlast? – Ustav, Demokratska vlast, Autokratska vlast, Odlike ustava, Demokratske institucije BiH.

B. 7. 3. 1. Diskutuje o značaju uspostavljanja vlasti za osiguranje prava građana.

B. 7. 3. 2. Opisuje značaj i ulogu demokratskih institucija u zajednici.

B. 7. 3. 3. Opisuje svakodnevne situacije u kojima je zastupljena zaštita prava građana od strane demokratskih institucija vlasti.

B. 7. 4. 1. Objašnjava prirodno stanje navodeći prava građana koja mogu biti ugrožena u prirodnom stanju.

B. 7. 4. 2. Objašnjava temeljne vrijednosti demokratske ustavne vlasti.

B. 7. 4. 3. Opisuje osnovna obilježja i ulogu ustava i ustavne vlasti.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Razumijevanje značaja i uloge vlasti, njenih funkcija i institucija, građanskih prava i sloboda, predstavlja osnovna građanska znanja kojima je potrebno podučavati učenike. Neophodno je da znaju svoja prava ali i mehanizme zaštite vlastitih i prava drugih građana, te da steknu znanja i vještine potrebne za komuniciranje sa predstavnicima vlasti. Poželjno je da učenici kroz šematske prikaze upoznaju nivoe i grane vlasti u BiH, te da se kroz aktivnosti na času osposobe za povezivanje određenih institucija sa nivoima i granama vlasti. Kroz istraživački rad učenici mogu identifikovati autokratske i demokratske oblike vlasti i utvrđivati razlike, te analizirati prednosti demokratske vlasti. Resursi koje mogu koristiti: Ustav BiH, ustavi entiteta, ustavi kantona, Statut Brčko Distrikta, zakoni, Deklaraciju o ljudskim pravima, web platforme koje promiču demokratske vrijednosti i zalažu se za prava građana kroz različite sadržaje, šematske prikaze nivoa i grana vlasti, dokumentarce i video zapise o ljudskim pravima, isječke iz medija koji prikazuju ugroženost prava građana, isječke iz medija koji ukazuju na odluke koje nisu u skladu sa ustavom/ima, sadržaje vezane za demokratske i autokratske oblike vlasti, informacije o poznatim liderima (demokratima i autokratima) i zanimljivosti vezane za njihovo djelovanje.

Simulacija prikaza strukture vlasti kroz detaljno pripremljena zaduženja za učenike može imati dobar učinak za razumijevanje ove teme. Moguće je ostvariti saradnju sa nevladinim udruženjima koja se bave zaštitom ljudskih prava ili prava djeteta, kroz posjete, razgovor u virtualnoj učionici ili učešće u različitim projektima. Neizostavno je na nivou škole na značajne datume kao što je Dan ljudskih prava i Dan dječjih prava kroz različite sadržaje i aktivnosti ukazati na značaj poštivanja i osiguranja prava svakog pojedinca.

Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Oblast je moguće povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različite literature i tekstova, prepoznavanje i analizu zagarantovanih prava, argumentovane rasprave o situacijama u kojima su nečija prava narušena. Može se koristiti film, dokumentarac, vijesti – kao prikaz situacije u kojoj su nečija prava ugrožena. Značajni dokumenti za analizu jesu ustavi, zakoni, propisi, medijski članci.

Sadržaji iz nastavnog predmeta Historija/Povijest koji se tiču uspostave i organizacije vlasti u određenom historijskom periodu, ustava (države koje se izučava), zakona, odnosa između vladajuće strukture i naroda, zastupljenosti prava građana mogu osigurati međupredmetnu povezanost.

Kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, kratkih filmova o ljudskim pravima i pravima djeteta, shematskih prikaza strukture vlasti osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku - Čita, razumije i analizira informativne tekstove, video zapise i filmove. Izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za učinkovitu međukulturalnu komunikaciju.

Socijalna i građanska kompetencija - Konstruktivno komuniciranje i poštivanje u društvenim situacijama, i međusobnoj komunikaciji.

Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija - Rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način; Konstruktivno surađivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada.

Kreativno-produktivna kompetencija - Razvijanje kompleksnog mišljenja; Razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenosti za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja; Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima.

Informatička pismenost - upotreba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo.

Učiti kako se uči- Razvijanje suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjena i definiranje vlastitih ciljeva učenja; Razvijanje sposobnosti popravljavanja, poboljšavanja (samoregulacija); Upotreba različitih metoda i strategija učenja.

B. 7. 5. Objašnjava oblike društvene moći, autoriteta i demokratske vlasti.

GRO-2.3.1

B. 7. 6. Određuje nivoe i grane vlasti u BiH, opisuje njihove nadležnosti, povezanost i međuzavisnost.

B. 7. 5.1. Identifikuje autoritete u zajednici opisujući njihovu ulogu i potrebne kvalifikacije za poziciju autoriteta.

B. 7. 5. 2. Objašnjava izvore autoriteta uz navođenje primjera.

B. 7. 5. 3. Objašnjava odnos između društvene moći, autoriteta i vlasti u zajednici.

B. 7. 6. 1. Navodi nivoe i grane vlasti u BiH.

B. 7. 6. 2. Povezuje demokratske institucije sa nivoima i granama vlasti.

GRO-2.3.2

B. 7. 7. Objašnjava važnost participacije građana i načine na koje mogu kontrolirati djelovanje vlasti u demokratskom društvu.

B. 7. 6. 3. Objašnjava važnost ograničavanja vlasti i međusobnu povezanost grana vlasti.

B. 7. 7. 1. Objašnjava značaj informiranosti građana o načinima na koje mogu utjecati na vlast.

B. 7. 7. 2. Objašnjava značaj učešća građana u procesima odlučivanja i djelovanja na autoritete koji se nalaze na pozicijama vlasti.

GRO-2.3.5

B. 7. 7. 3. Diskutuje o značaju praćenja i vrednovanja rada osoba na pozicijama vlasti.

KLJUČNI SADRŽAJI

Autoritet, Moć bez autoriteta, Legitimnost, Legalnost, Zloupotreba autoriteta, Ograničena i neograničena vlast, Izvori autoriteta (funkcije, institucije, zakoni i drugi propisi, običaji, moralni principi), Kvalifikacije potrebne za izbor osobe na poziciju autoriteta, Nivoi i grane vlasti, Participacija građana, Načini građanskog učešća.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Ključni sadržaji pomoću kojih se stiču potrebna znanja o autoritetima, upotrebi moći bez autoriteta, zloupotrebi autoriteta, kvalifikacijama potrebnim za izbor osobe na poziciju autoriteta, pravednosti prilikom izbora osobe, su uvijek aktualni i potrebno ih je izučavati. Veliki značaj za cijelu zajednicu predstavlja izbor osoba na pozicije autoriteta i kvalifikacije koje posjeduju. Neophodno je da učenici u budućnosti budu pravedni prilikom vlastitih izbora, da motiviraju druge da biraju i postavljaju osobe na pozicije po principu pravednosti, te eliminišu ili svedu na minimum koruptivno djelovanje.

To je osnov za opstanak zdrave, demokratske zajednice, jedini način za napredak i razvoj društva i kreiranje okruženja u kojem će u prvom planu biti dobrobit svih građana. Preporuka je da kroz razgovor u odjeljenju učenici identifikuju različite autoritete i opišu njihove uloge u zajednici. Izvori autoriteta se mogu prikazati upotrebom različitih resursa: informacije iz medija, video zapisi, isječci različitih zakona, prilozi o običajima i moralnom djelovanju, tekstovi konkursa kroz koje se mogu identifikovati i kvalifikacije potrebne za izbor osobe na poziciju autoriteta.

Preporuka je da se u učionici organizuje simulacija izbora osobe na poziciju autoriteta (npr. gradonačelnika) gdje svi učenici preuzimaju dodijeljene uloge. Učenici mogu intervjuisati roditelje, nastavnike ili druge članove zajednice koji se nalaze na različitim pozicijama autoriteta o kvalifikacijama koje su potrebne za pozicije na kojima se trenutno nalaze. Važno je da učenici usvoje znanja o strukturi vlasti u BiH, te da mogu povezati značajne institucije sa nivoima i granama vlasti. Kako bi ovom uzrastu učenika približili ionako složenu strukturu vlasti u BiH preporuka je da nastavnik na vidno mjesto izloži shematski prikaz nivoa i grana vlasti, izradi kartice značajnih institucija sa učenicima razumljivim opisom njihovih nadležnosti, koje timski nastoje povezati. Potrebno ih je motivirati da razmotre svoje svakodnevne potrebe (obrazovanje, zdravstvena skrb,

zaštita, lični dokumenti, čist okoliš, kvalitetan saobraćaj itd.) te da te potrebe povežu sa institucijama i zakonima, bitnim autoritetima u društvu, a potom i sa nivoima i granama vlasti.

Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Oblast je moguće povezati sa nasatvnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različite literature i tekstova, prepoznavanje i analizu autoriteta u lektiri koju trenutno čitaju. Može se koristiti film, dokumentarac, vijesti i razgovarati o uočenim autoritetima. Intervjuisanje osoba i razgovor o njihovim kvalifikacijama za poziciju autoriteta također osigurava međupredmetnu povezanost, kao i simulacija izbora osobe na poziciju autoriteta.

Sadržaji iz nastavnog predmeta Historija/Povijest koji se tiču važnih autoriteta u određenom historijskom periodu - vladara, osvajača, vojske, vjerskih vođa, zakona, običaja, mogu osigurati međupredmetnu povezanost.

Kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, kratkih filmova osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Kroz sadržaje nastavnih predmeta Društvo/Kultura/Religija i Vjeronauka/Vjeronauk učenici mogu izučavati autoritet religije, religijskih vođa i institucija te o običajima i moralnim propisima koji proizilaze iz religije a vremenom su postali izvor autoriteta.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenici razvijaju jezičko-komunikacijske vještine kroz čitanje, razumijevanje i analizu različitih tekstova, lektira (u kojim identifikuju različite autoritete), medijskih članaka, isječaka iz vijesti, dokumentaraca koji ukazuju na različite autoritete u zajednici koji potiču iz različitih izvora, ali i upotrebu i analizu različitih historijskih izvora. Intervjuisanje osoba, uz kvalitetnu pripremu pitanja za intervju, o potrebnim kvalifikacijama za određenu poziciju autoriteta također može doprinijeti razvoju jezičko-komunikacijske vještine.

Konstruktivno komuniciranje, uvažavanje autoriteta sagovornika, uočavanje značaja pravednog i odgovornog funkcionisanja autoriteta demokratskih institucija na svim nivoima i granama vlasti, pomaže razvoju socijalne i građanske kompetencije. Kreiranje prezentacija na temu i drugih digitalnih sadržaja, snimanje i uređivanje kratkih video filmova na temu mogu utjecati na razvoj informatičke kompetencije. Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija se razvija kroz kooperativne timske aktivnosti koje se odnose na istraživanje i procjenu kvalifikacija potrebnih za određene pozicije.

Učenici uče kako učiti, na način da procjenjuju kvalifikacije koje su potrebne za određene pozicije u zajednici, prepoznaju i vrednuju svoje vještine i uočavaju one koje im nedostaju za određenu poziciju, vrednuju znanja i vještine drugih učenika, što zapravo predstavlja vještine vrednovanja koje će im biti potrebne cijeli život.

B. 7. 8. Analizira odgovornost vlasti i javnih institucija u provođenju mjera javne politike.

GRO-2.4.1

B. 7. 9. Predlaže mjeru javne politike i planira aktivnosti u cilju usvajanja i provođenja predložene mjere.

B.7. 8. 1. Identifikuje različite probleme u zajednici, njihove uzroke i posljedice, i postojeće mjere javne politike.

B. 7. 8. 2. Diskutuje o postojećim mjerama javne politike za konkretan problem, njihovim prednostima i nedostacima.

B. 7. 8. 3. Opisuje alternativne mjere javne politike za konkretan problem u zajednici.

B. 7. 9. 1. Opisuje moguće načine građanskog učešća u planskom rješavanju određenog problema.

B. 7. 9. 2. Predlaže mjeru javne politike za konkretan problem, navodeći nadležne institucije.

B. 7. 9. 3. Predlaže plan aktivnosti zagovaranja mjere javne politike u cilju rješavanja određenog problema.

KLJUČNI SADRŽAJI

Problem javne politike, Javna politika, Alternativne mjere javne politike, Politika razreda, Plan akcije, Zakoni, Institucije, Nadležnosti, Nivoi i grane vlasti, Građansko učešće.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Moguće je ostvariti povezanost sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost/ Hrvatski jezik i književnost/Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različite literature i tekstova, strategija, zakona, medijskih članaka, stručnih radova, potrebnih za istraživanje informacija i analizu problema koji je predmet istraživanja. Osmišljavanje pitanja za provođenje ankete, intervjua, pisanje inicijativa, molbi, tekstova obraćanja predstavnicima vlasti, tekstova za medije, sažetaka istraživanja uveliko osigurava međupredmetnu povezanost ali i stjecanje znanja i vještina potrebnih za život.

Moguće je ostvariti povezanost sa stranim jezicima, na način da učenici u etapama istraživanja koriste različite izvore u cilju pronalaženja informacija o javnim politikama koje su zastupljene u drugim državama a odnose se na problem koji istražuju i mogućnosti rješavanja istog.

Tokom istraživanja za Projekt građanin i finaliziranja rada neophodna su znanja i vještine iz nastavnog predmeta Informatika. Aktivnosti koje učenici provode su: istraživanje, pohranjivanje podataka, selekcija i ponovna upotreba istih, obrada medijskih članaka, fotografija i video zapisa, kreiranje online anketa, peticija, komunikacija mailom, kreiranje postera, letaka, brošura, kreiranje i ažuriranje blogova i web stranica, izrada grafikona na osnovu prikupljenih podataka, uređivanje prezentacije koja predstavlja izložbeni dio projekta i PDF materijala koji uključuje dodatnu dokumentaciju projekta.

Povezanost sa nastavnim predmetom Matematika ogleda se kroz korištenje osnovnih matematičkih operacija i metoda pri obradi statističkih podataka. Svaki projekt u pravilu mora sadržavati procentualno zastupljene rezultate zasnovane na istraživanju - ispitivanju građana, a iskazane kroz grafikone ili dijagrame. Prilikom izrade finansijskog proračuna za realizaciju projekta se koriste računске radnje i prikazi.

U okviru rada na Projektu građanin međupredmetna povezanost se može ostvariti i sa ostalim predmetima koje učenici uče što ovisi od problema koji izaberu za svoje istraživanje. Poželjno je da što veći broj nastavnika, osoblja iz stručne službe i uprave škole, vanjskih saradnika (stručnjaka, osoba na pozicijama vlasti, predstavnika udruženja, medija i drugih relevantnih osoba i institucija) da svoj doprinos ovim projektima.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenici razvijaju jezičko-komunikacijske vještine kroz upotrebu i analizu različitih tekstova, objava u medijima, strategija i zakona, stručnih radova, kao i osmišljavanje pitanja za provođenje ankete, intervjua, pisanje inicijativa, molbi, tekstova obraćanja predstavnicima vlasti, tekstova za medije, sažetaka istraživanja i prezentovanje konačnih rezultata istraživanja. Ova znanja i vještine su im itekako potrebni za aktivno i odgovorno funkcionisanje u svakodnevnom životu.

Vještine upotrebe stranih jezika mogu doći do izražaja prilikom istraživanja informacija o mjerama javne politike u drugim državama a koje se odnose na problem istraživanja.

Razvija se Informatička pismenost kod učenika kroz različite aktivnosti: istraživanje, pohranjivanje podataka, selekcija i ponovna upotreba istih, obrada medijskih članaka, fotografija i video zapisa, kreiranje online anketa, peticija, komunikacija mailom, kreiranje postera, letaka, brošura, kreiranje i ažuriranje blogova i web stranica, izrada grafikona na osnovu prikupljenih podataka, uređivanje prezentacije koja predstavlja izložbeni dio projekta i PDF materijala koji uključuje dodatnu dokumentaciju projekta.

Razvija se Matematička pismenost kroz korištenje osnovnih matematičkih radnji i metoda pri obradi statističkih podataka, te kroz kreiranje finansijskog proračuna projekta i prikaza istog.

Socijalna i građanska kompetencija se razvija kroz iskazivanje interesa za rješavanje problema koji pogađaju lokalnu i širu zajednicu, sposobnost učinkovitog povezivanja s javnim institucijama, konstruktivno komuniciranje i poštivanje u društvenim situacijama i međusobnoj komunikaciji.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija se razvija kroz kooperativne suradničke aktivnosti i upotrebu vještina grupnog rada tokom svih aktivnosti izrade projekta.

Kreativno-produktivna kompetencija se može razvijati tokom kreiranja sadržaja samog projekta, a sadržaji koji ukazuju na značaj problema u zajednici mogu biti posteri, letci, brošure, bedževi, zanimljive poruke sugrađanima, video materijali, ali i konkretna usvojena i realizovana aktivnost (izmjena zakona, odluka o izgradnji objekta od strane nadležnih, odluka o izmjeni određenih propisa, odluka o finansiranju stipendija za nadarene učenike, sportiste, marginalizirane grupe učenika i slično).

Učenici uče kako učiti, na način da procjenjuju probleme u zajednici, određuju prioritete, prepoznaju i vrednuju svoje vještine i uočavaju one koje im nedostaju, vrednuju znanja i vještine drugih učenika, procjenjuju nedostatke projekta i predlažu načine poboljšanja. Kroz planirane aktivnosti, istraživački rad o problemu u zajednici, predlaganje realnog i ostvarivog rješenja, prezentovanje projekta, angažovani u timovima, učenici stječu vještine kolaboracije, komunikacije, kreativnosti i kritičkog promišljanja.

C

Globalizacija i međuzavisnost

C. 7. 1. Analizira globalizacijske procese, međunarodne odnose i aktere kao i ulogu međunarodnih organizacija u ovim procesima.

GRO-3.1.1

C. 7. 2. Objašnjava pozitivne i negativne učinke koji vode stvaranju globalnog tržišta na pojedinca, lokalnu zajednicu i državu, s posebnim osvrtom na BiH.

GRO-3.1.3

C. 7. 3. Objašnjava značaj primjene Međunarodnog humanitarnog prava i analizira značaj Ženevskih konvencija u sprječavanju i humaniziranju oružanih sukoba.

C. 7. 1. 1. Opisuje višestruku povezanost između pojedinaca, naroda i država u današnjem svijetu, uključujući sport, muziku i modu.

C. 7. 1. 2. Objašnjava utjecaj razvoja tehnologije na procese globalizacije.

C. 7. 1. 3. Navodi međunarodne organizacije (kojih je BiH članica), te opisuje njihovo djelovanje.

C. 7. 2. 1. Navodi prednosti i nedostatke stvaranja globalnog tržišta.

C. 7. 2. 2. Diskutuje o utjecaju globalnog tržišta na pojedinca i zajednicu.

C. 7. 2. 3. Objašnjava konkretne posljedice globalizacije na tržište u BiH.

C. 7. 3. 1. Objašnjava važnost djelovanja domaćih i međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava i prava djeteta .

C. 7. 3. 2. Identifikuje međunarodne organizacije koje se bave prikupljanjem humanitarne pomoći i humanitarnim akcijama diljem svijeta opisujući određene akcije.

C.7. 3. 3. Objašnjava važnost djelovanja međunarodnih humanitarnih organizacija u ratom pogođenim područjima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Globalizacija i demokratija, Prednosti i nedostaci globalizacije, Međunarodni odnosi i akteri, Multinacionalne kompanije, Globalna građanska svijest, Održivi razvoj.

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

U savremenom dobu se sve češće razmatraju globalni procesi ali i globalni problemi koje je potrebno rješavati. Države i narodi nisu nimalo neovisni od ostatka svijeta, čak šta više – nije moguće ni zamisliti izolaciju od ostatka svijeta u totalitetu. Proces globalizacije uveliko utječu na život svakog pojedinca pa je značajno da učenici istražuju ove procese, budu informisani, prate tokove globalizacije i uključuju se u pozitivne priče „globalnog građanstva.“ Potrebno je da budu dovoljno informisani da mogu objasniti ulogu najvažnijih političkih i ekonomskih aktera i zajedničke ciljeve.

Nove generacije sve lakše i slobodnije migriraju u druge države i veoma brzo se prilagode novom okruženju, ali gdje god živjeli bitno je da samostalno, ali i kao dio raznih grupa i udruženja teže ka rješavanju globalnih problema. Na času se može organizovati aktivnost u kojoj učenici pregledaju etikete svojih majica, jakni, pernica i navedu gdje su proizvedeni ti proizvodi, zatim mogu navesti brendove uređaja u domaćinstvu, telefona koje koriste, omiljene hrane i pića, vozila i identifikovati zemlje porijekla. Razgovarati o cijenama rada u tim državama, resursima koje se crpe iz određenih zemalja i kako se to odražava na globalnu ekonomiju, ali i siromaštvo u određenim dijelovima svijeta. Poželjno je navesti učenike da zamisle način života i okruženje u kojem bi bili ograničeni samo na upotrebu resursa i proizvoda iz svoje države, te identificiraju prednosti i nedostatke. Značajni zadaci za učenike jesu oni koji podstiču medijsku i informacijsku pismenost, pa je potrebno motivirati učenike da pretražuju i čitaju lokalne i međunarodne vijesti, prate dešavanja u svijetu, identifikuju ostvarene saradnje i sukobe, uzroke i posljedice, izvještavaju i razgovaraju o istom.

Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Oblast je moguće povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različitih tekstova i strategija o procesima globalizacije i održivom razvoju.

Istraživanje i kreiranje prezentacija na temu, sadržaja za web stranicu škole, osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Međupredmetnu povezanost je moguće ostvariti sa nastavnim predmetima Geografija/Zamljopis i Biologija kroz izučavanje održivog razvoja, ciljeva održivog razvoja i realizaciju zajedničkih projekata.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenici razvijaju jezičko-komunikacijske vještine kroz upotrebu i analizu različitih tekstova, objava u medijima o globalizacijskim procesima, strategija održivog razvoja, dokumentaraca, ali i kroz argumentovano diskutovanje o prednostima i nedostacima globalizacije.

Vještine upotrebe stranih jezika mogu doći do izražaja prilikom istraživanja informacija o globalizacijskim procesima i strategijama održivog razvoja u drugim državama upotrebom stranih izvora.

Razvija se Informatička pismenost kod učenika kroz različite aktivnosti istraživanja, kreiranje prezentacija, postera, brošura ili sadržaja za web stranice, blogove i društvene mreže.

Socijalna i građanska kompetencija se razvija kroz iskazivanje interesa za rješavanje problema koji pogađaju lokalnu i širu zajednicu.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija se razvija kroz kooperativne suradničke aktivnosti i upotrebu vještina grupnog rada tokom svih aktivnosti izrade projekta.

Kreativno-produktivna kompetencija se može razvijati tokom aktivnosti selekcije otpada, recikliranja i ostvarivanja dobiti od istog, kreativne prenamjene predmeta, doniranje predmeta koje učenici ne koriste i slično.

Učenici uče kako učiti, na način da procjenjuju vlastite ciljeve, prepoznaju i vrednuju svoje vještine i uočavaju one koje im nedostaju, predlažu načine poboljšanja vlastitog učenja.

C. 7. 4. Opisuje historiju evropskih integracija, ustrojstvo EU, njene glavne vrijednosti i ciljeve i ulogu građana u evropskim integracijama.

GRO-3.2.1

C. 7. 5. Analizira političke, ekonomske i kulturne vrijednosti evropskog ujedinjenja i prednosti i nedostatke ulaska BiH u EU.

GRO-3.2.3

C. 7. 4. 1. Navodi političke, kulturne i ekonomske razlike i sličnosti među narodima i državama Evrope.

C. 7. 4. 2. Opisuje nastanak i historijski razvoj evropskih integracija te navodi najvažnije organizacije i instrumente ujedinjenja.

C. 7. 4. 3. Objašnjava razliku između Evrope i EU.

C. 7. 5. 1. Opisuje veze i međusobne utjecaje između država Evrope i svoje zajednice.

C. 7. 5. 2. Objašnjava glavne vrijednosti i ciljeve EU.

C. 7. 5. 3. Objašnjava kriterije za pristup EU, procjenjujući prednosti i nedostatke ulaska BiH u EU.

KLJUČNI SADRŽAJI

Evropska unija, Evropski parlament, Evropsko vijeće, Vijeće Evropske unije, Evropska komisija, Slobode, vrijednosti i ciljevi Evropske unije.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Potrebno je podučavati učenike o načelima, vrijednostima i ciljevima Evropske unije budući da se BiH nalazi na tlu Evrope a teži ka uključenju u Evropsku uniju. Slobode koje su odlike EU su: Slobodno kretanje robe, ljudi, sloboda usluga i sloboda kretanja kapitala, što je od velikog značaja za sve članice EU.

Učenici mogu koristiti slijepe karte Evrope i identifikovati/označiti države članice EU. Potrebno je da učenici mogu identifikovati zastavu EU i opisati simboliku zvjezdica raspoređenih na zastavi, navesti institucije vlasti EU, te analizirati ulogu institucija vlasti u EU. Interesantna aktivnost za ovaj uzrast učenika može biti igra pogađanja zastava članica EU uz navođenje glavnih gradova.

Učenici mogu poslušati himnu EU na času, te istraživati kriterije za pristupanje EU. Interesantna aktivnost je organizovanje debate gdje učenici mogu ponuditi argumente „Za“ i „Protiv“ ulaska BiH u Evropsku uniju. Učenici mogu pisati esej o svojim očekivanjima od ulaska u EU, ili na temu „Ujedinjeni u različitosti“ što predstavlja moto EU. Također, ove teme se mogu realizovati kroz diskusiju ili debatu.

Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Moguće je ostvariti povezanost sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različitih tekstova o EU, historijskom razvoju EU, ciljevima i vrijednostima na kojima počiva EU, te kriterijima za pristup kao i informativnih tekstova koji govore o ostvarenim ciljevima naše države i onim koje u budućnosti trebamo ostvariti. Pisanje referata ili eseja, učešće u argumentovanoj diskusiji također osigurava međupredmetnu povezanost.

Istraživanje i kreiranje prezentacija na temu, shematski prikazi, kreiranje upotreba digitalnih slijepih karata, osigurava povezanost sa nastavnim predmetom Informatika.

Međupredmetna povezanost od izuzetnog značaja za realizaciju ishoda je sa nastavnim predmetom Geografija/Zemljopis jer učenici tokom 7. razreda izučavaju Evropu, ali i nastanak, historijski razvoj, institucije i nadležnosti EU te njenu ulogu u Evropi i svijetu.

Moguće je ostvariti povezanost sa nastavnim predmetom Muzička kultura na način da učenici slušaju himnu EU, zapisuju notni zapis, uče tekst i izvode himnu. Izvedba svih (ili dijela) učenika 7. razreda se konačno može prikazati na školskoj priredbi.

Moto EU „Ujedinjeni u različitosti“, može biti izvrsna tema i poveznica sa nastavnim predmetom Likovna kultura. Radovi učenika mogu krasiti školske kabinete, hol škole ili biti dijelom izložbe u lokalnoj zajednici.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenici razvijaju jezičko-komunikacijske vještine kroz upotrebu i analizu različitih tekstova, objava u medijima o Evropskoj uniji, njenim ciljevima i vrijednostima, te informacija o trenutnom napretku Bosne i Hercegovine na putu ka ulasku u EU. Pisanje eseja na temu „Ujedinjeni u različitosti“, argumentovano diskutovanje i poštivanje pravila debate, također mogu utjecati na razvoj jezičko-komunikacijske pismenosti.

Razvija se Informatička pismenost kod učenika kroz različite aktivnosti istraživanja, kreiranje prezentacija te upotrebu digitalnih slijepih karata ali i ostalih dostupnih digitalnih sadržaja vezanih za temu EU.

Socijalna i građanska kompetencija se razvija kroz zanimanje za druge kulture i poštivanje drugih kultura, razumijevanje značaja udruživanja država u EU radi ostvarivanja što kvalitetnije saradnje i zajedničkih ciljeva.

Samoinicijativna i poduzetnička kompetencija se razvija kroz kooperativne suradničke aktivnosti i upotrebu vještina grupnog rada. Organiziranje izložbe na nivou škole pod motom „Ujedinjeni u različitosti“ može doprinijeti razvoju samoinicijativne i poduzetničke kompetencije ali i kreativno-produktivne kompetencije jer učenici tokom realizacije školske izložbe na različite načine mogu izraziti svoju kreativnost i dati svoj doprinos.

Učenici uče kako učiti, na način da procjenjuju vlastite ciljeve, prepoznaju i vrednuju svoje vještine i uočavaju one koje im nedostaju, predlažu načine poboljšanja vlastitog učenja.

C. 7. 6. Istražuje globalne probleme i zagovara odgovornost sadašnjih generacija za dobrobit budućih.

GRO-3.3.1

C. 7. 7. Tumači važnost razvoja globalne građanske svijesti i povezanog djelovanja na lokalnoj, nacionalnoj, evropskoj i globalnoj razini kao preduvjeta održivog ekonomskog i okolišnog razvoja.

GRO-3.3.2

C. 7. 6. 1. Opisuje neke od najvažnijih problema u svijetu (oružani sukobi, siromaštvo, zagađenost, pitka voda itd.).

C. 7. 6. 2. Objašnjava uzroke određenih globalnih problema na primjerima.

C. 7. 6. 3. Objašnjava posljedice određenih globalnih problema na primjerima.

C. 7. 6. 4. Objašnjava razlike između zaštite okoliša i osiguranja održivog razvoja oslanjajući se na Povelju o Zemlji.

C. 7. 7. 1. Objašnjava značaj razvoja globalne građanske svijesti i građanskog učešća u rješavanju globalnih problema .

C. 7. 7. 2. Upoređuje statističke podatke i trenutno stanje održivog razvoja u svojoj zajednici sa stanjem u drugim državama svijeta.

C. 7.7. 3. Objašnjava ciljeve i strategije održivog razvoja.

C. 7. 7. 4. Kreira listu ciljeva i aktivnosti održivog razvoja za školu i/ili lokalnu zajednicu.

KLJUČNI SADRŽAJI

Održivi razvoj, Strategije održivog razvoja, Građansko učešće, Globalno građanstvo.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Preporuka za postizanje ishoda u okviru cjeline „Održivi razvoj“ je da se realizuje međupredmetno i ukoliko mogućnosti dozvoljavaju – na nivou škole. Tema je dijelom istraživanja u okviru teme „Globalizacija i demokratija“, može biti predmet istraživanja u okviru rada na projektu „Ja građanin“ ukoliko učenici izaberu problem koji se tiče održivog razvoja.

Održivi razvoj je tema sadašnjosti i budućnosti, potrebno je u nastavi građanskog obrazovanja ali i međupredmetno istraživati različite značajne teme koje se tiču održivog razvoja, počevši od odgovornosti pojedinca i zajednice prema selekciji i odlaganju otpada, recikliranja i povezivanja sa ekonomskim napretkom zajednice, upotrebi ekološki prihvatljivih proizvoda, odgovornoj upotrebi, očuvanju i obnavljanju resursa, upotrebi obnovljivih izvora energije, zaštiti prirodne baštine i ostale teme koje imaju za cilj podizanje svijesti o zaštiti okoliša sadašnjih generacija za sve nadolazeće.

Održivi razvoj je dio razvojnih strategija svih država i potrebno je da bude dijelom školskih kurikuluma i zajedničkog međupredmetnog istraživanja i podučavanja. Učenici mogu kreirati vlastite/razredne/školske strategije održivog razvoja, predlagati ih predstavnicima vlasti, pokretati inicijative, pisati objave u medijima, učestvovati u TV i radio emisijama, pokretati akcije na nivou odjeljenja, škole ili lokalne zajednice, podržavati aktivnosti nevladinih organizacija i udruženja za zaštitu okoliša, učestvovati u različitim aktivnostima nevladinog sektora (uređenje zelenih površina, pošumljavanje, prikupljanje otpada, radionice, promovisanje upotrebe alternativnih prevoznih sredstava i ostalim planiranim aktivnostima).

Za cjelokupan istraživački rad koji uključuje rad u školi i kod kuće, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

U cilju postizanja ishoda planiranih u okviru podučavanja i učenja održivog razvoja jeste da se omogući angažman što većeg broja nastavnika nastavnih predmeta. Preporučuje se saradnja sa nastavnicima nastavnih predmeta: Biologija, Geografija/Zemljopis, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost jezik, strani jezici, Informatika ali i ostalim predmetnim nastavnicima. Održivi razvoj je dio strategije svih država, te kao veoma značajna tema treba zauzeti mjesto u školskim kurikulumima.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku - Čita, razumije i analizira informativne tekstove. Izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za učinkovitu međukulturalnu komunikaciju. Jezičko-komunikacijska kompetencija na stranom jeziku – kroz istraživanje, analizu i interpretaciju tekstova i video materijala na stranom jeziku.

Socijalna i građanska kompetencija - Prepoznavanje vlastitih emocija, zanimanje za, i poštivanje drugih Kultura; Konstruktivno komuniciranje i poštivanje u društvenim situacijama, i međusobnoj komunikaciji.

Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija - Rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način; Konstruktivno surađivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada; Upravljanje rizikom i razvijanje svijesti o odgovornosti.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje - Izbjegavanje stereotipa, prihvatanje kompromisa, razvijanje ličnog integriteta i poštivanje integriteta drugih.

A

Pojedinac, društvo, građanin

A. III.1.

A. 1. Analizira značaj slobode, prava, odgovornosti i dužnosti pojedinca radi unapređenja društvene odgovornosti i zajedničkog dobra.

A.III.2

A. 2. Procjenjuje važnost opće važećih pravila za osiguranje društvene jednakosti i zajedničkog dobra u bosanskohercegovačkom društvu.

A. 1. 1. Opisuje različita shvatanja slobode, prava, odgovornosti i dužnosti u BiH.

A. 1. 2. Objašnjava važnost društvene odgovornosti i posvećenosti zajedničkom dobru radi unapređenja lokalne zajednice.

A. 1. 3. Pokazuje društvenu odgovornost i posvećenost zajedničkom dobru u zajednici na konkretnim primjerima.

A. 1. 5. Sučeljava na konkretnim primjerima različita shvatanja slobode, prava, odgovornosti i dužnosti u BiH.

A. 2. 1. Opisuje prava pojedinaca i zajedničko dobro u društvu.

A. 2. 2. Opisuje karakteristike opće važećih društvenih pravila kojima se osigurava društvena jednakost.

A. 2. 3. Objašnjava razlike između pravila kojima se osigurava jednakost od pravila kojima se privilegiraju pojedine skupine.

A. 2. 4. Analizira na konkretnim primjerima pravila i zakonske propise u bosanskohercegovačkom društvu.

GRO-1.1.1 GRO-1.1.3

KLJUČNI SADRŽAJI

Sloboda, zaštita ljudskih prava, prava pojedinca, zajedničko dobro, odgovornost, građanska vrlina, društvena odgovornost, društvena jednakost, procjena i analiza pravila i zakona, javna sigurnost.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline– metodičke smjernice

U nastavnom predmetu Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava i oblasti Pojedinac, država, građanin učenike ne podučavamo samo o pravima i slobodama nego i obavezama i odgovornostima i koliko je neophodno zagovarati važnost društvene odgovornosti i posvećenosti zajedničkom dobru radi unapređenja odnosa u bosanskohercegovačkom društvu. Učenici na konkretnim primjerima analiziraju različita shvatanja slobode, prava, odgovornosti i dužnosti u BiH i proučavajući sadržaje učenici prepoznaju posljedice društvene nejednakosti za pojedinca i zajednicu i razlike između pravila kojima se osigurava jednakost od pravila kojima se privilegiraju pojedine skupine. Ali i važnost poštivanja pravila koja jednako važe za sve i osiguravaju društvenu

jednakost. Učenike navodimo da samostalno predvide posljedice neispunjavanja odgovornosti za osiguranje društvene jednakosti i zajedničkog dobra. Za usvajanje pojmova, principa i demokratskih načela neophodno je da koristimo različite metode i oblike nastavnog rada. Izbor metoda i oblika rada bitno je pitanje za usvajanje ciljeva i ishoda savremene nastave i predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava.

Od tradicionalnih metoda frontalni oblik rada je neophodan samo kao vodilja i korektiv u izvođenju nastave, a akcenat treba staviti na grupni ili individualni učenički rad. Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti PowerPoint prezentacije, plakate, panoje. Učenicima pojasniti pojmove zajedničko dobro, društvena odgovornost, građanin, sloboda izražavanja, prava i odgovornosti, zakon, intelektualna sredstva, a za dostizanje ishoda učenici mogu napraviti intervju sa članovima zajednice u kojem razgovaraju o pravima, slobodama i odgovornostima koje preuzimamo u zajednici. Kao odjeljenje učenici mogu planirati zajedničke društveno korisne aktivnosti koje će realizirati u dogovorenom periodu i na taj način usvojiti važnost društvene odgovornosti i posvećenosti zajedničkom dobru i dostići planirane ishode. Za rad na času, ali i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više.

Pored tradicionalnih metoda preporuka je da se koriste i savremene metode poput „Obrnute učionice“ tako da se učenici već kod kuće, prije dolaska u razred, upoznaju sa nastavnim materijalom, a vrijeme u razredu iskoristi za produblјivanje znanja kroz vježbe ili rješavanje problemskih zadataka. Znanje koje steknu kod kuće u školi ga dodatno produblјuju uvježbavanjem i diskusijama. U obrnutoj učionici nakon što izađu iz učionice razmišljaju o povratnoj informaciji koju su dobili te ju koriste za unaprjeđenje svog učenja. Ovakvim načinom učenici su u centru poučavanja i zaposleni su aktivnostima koje zahtijevaju suradnju s drugim učenicima i koje se temelje na rješavanju problema, a uloga nastavnika iz tradicionalne prelazi u ulogu voditelja i mentora koji potiče učenike na samostalno i samoregulirano učenje. Različite metode i oblici nastavnog rada su neophodni za ostvarivanje ishoda predmetnog kurikulumu.

Učenici u grupama ili pojedinačno mogu identificirati i opisati osnovna prava i odgovornosti koja imaju ili ispitati ili analizirati karakteristike opće važećih društvenih pravila, navesti posljedice loših i predložiti izmjene postojećih. Učenika potaknuti da samostalno navodi i opisuje prava i odgovornosti i uz podršku nastavnika analizira zakone i predlaže izmjene. Uz primjenu postojećeg udžbenika nastavne sadržaje nastojati dopuniti savremenim izvorima informisanja kao i interdisciplinarno povezivati sadržaje sa drugim srodnim predmetima i zajednicom.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Dostizanje ciljeva i ishoda nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava navedene moguće je tematski povezivati sa sadržajima iz nastavnih predmeta Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Historija/Povijest, Geografija/Zemljopis, Informatika, Društvo, Kultura življenja, Moja okolina, Sociologija, Filozofija s logikom, Likovna kultura, Engleski jezik, Muzička kultura/Glazbena kultura, Kultura življenja, Vjeronauka/Vjeronauk, Matematika.

Međupredmetna povezanost sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost se ostvaruje kroz analizu mnogobrojnih književnih dijela i tekstova koji opisuju karakteristike prošlih vremena, borbe za slobodu, zajedničko dobro, jednakost, pravdu itd. Sa profesorima jezika i učenicima potrebno je identifikovati koja književna dijela su proučavali ili namjeravaju proučavati a da opisuju navedene karakteristike.

Kroz odgojno obrazovne ishode nastavnog predmeta Historija/Povijest u korelaciji sa Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava moguće je diskutovati o društvenim fenomenima koji se kroz vrijeme mogu promijeniti ili ostati isti (pojam slobode, jednakosti, tolerancije, interakcije i sukoba). Nastava Historije/Povijesti (Ropstvo i sloboda, Robovlasnička demokratija u Ateni) ima važnu ulogu u promovisanju općeg dobra proučavajući događaje i pokrete iz prošlosti naročito u oblasti Pojedinac, društvo, građanin. Nastavni predmet Filozofija s logikom evaluira prednosti i slabosti pojedinih odgovora na temeljna pitanja morala i politike. Odnos pojedinca i društva (sloboda, odgovornost, pravednost, jednakost, država, vlast, civilno društvo, Platonovo i Aristotelovo shvaćanje države i politike). Locke (društveni ugovor, ideja suverenosti naroda).

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija

Nastavni predmet Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava kroz sve oblasti i komponente razvija komunikacijsku kompetenciju gdje učenici čitanjem i analizom tekstova, pravila i zakona, ustava, konvencija, deklaracija i dopisa afirmišu razvoj čitalačkih navika, medijske pismenosti i kritičkog mišljenja toliko potrebnog našem društvu. Kroz analizu tekstova na stranom jeziku razvija se komunikacijska kompetencija na stranom jeziku. Kompetencija koja se također kroz oblast razvija je Samoinicijativnost i poduzetnička kompetencija jer savremeni pristup realizaciji nastave Građanskog obrazovanja podrazumjeva grupni rad, saradnju, kolaboraciju, istraživanje, samovrednovanje što potiče učenike da primjenjuju ranije stečena znanja i iskustva učenja. Grupni rad ili rad u timu je izuzetno efikasan način za nadogradnju vlastitih vještina i izgradnju osjećaja za timski doprinos i zajedničko dobro.

Upotreba različitih metoda i strategija učenja omogućavaju učeniku da razvije sposobnost organizacije i uređivanja vlastitog učenja što dovodi do otkrivanja najuspješnijeg i najbržeg načina za učenje i kompetencije Učiti kako učiti.

Posebno treba potencirati metode učenja koje afirmiraju informatičku pismenost i podrazumijevaju korištenje digitalnih medija i drugih platformi.

A.III.3

A. 3. Analizira vezu između kulturnog i građanskog identiteta i situacije u kojima se ne poštuju kulturni i građanski identiteti i posljedice takvih odnosa.

GRO-1.2.2 GRO-1.2.3

A.III.4

A. 4. Zagovara važnost poštivanja različitih kulturnih i građanskih identiteta za dobrobit društva i kulturne različitosti kao društvenog bogastva.

GRO-1.2.1 GRO-1.2.4

A. 3. 1. Opisuje sebe i druge kao pripadnike određene nacionalne, etničke, religijske i druge kulturne grupe.

A. 3. 2. Diskutuje situacije u kojima se ne poštuju kulturni i građanski identiteti drugih i primjere govora mržnje i diskriminacije po različitim osnovama.

A. 3. 3. Analizira odnose između različitih kulturnih (nacionalnog, etničkog, vjerskog, jezičkog) identiteta i građanskog identiteta u BiH na temelju primjera.

A. 4. 1. Opisuje elemente koji su zajednički kulturama u BiH i građanskog identiteta.

A. 4. 2. Razmatra doprinos osoba i događaja iz različitih kultura u BiH na razvoju građanske kulture BiH.

A. 4. 3. Objašnjava prednosti višekulturnog društva i uzajamnog poštovanja različitih identiteta.

A. 4. 4. Korišti dijalog temeljen na ravnopravnosti kao pretpostavku razvoja građanske kulture i građanskog identiteta BiH.

KLJUČNI SADRŽAJI

Lični identitet, kolektivni identitet, kulturni identitet, građanski identitet, građanska kultura, govor mržnje, stereotipi, predrasude, nacionalna ili kulturna/etnička manjina, interkulturalizam, pluralizam, inkluzija, kultura mira i nenasilja, konflikt, kompromis, medijator, uloga medija u demokratiji. Lični identitet, kolektivni identitet, kulturni identitet, građanski identitet, građanska kultura, govor mržnje, stereotipi, predrasude, nacionalna ili kulturna/etnička manjina, interkulturalizam, pluralizam, inkluzija, kultura mira i nenasilja, konflikt, kompromis, medijator, uloga medija u demokratiji.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline– metodičke smjernice

U cilju dostizanja planiranih ishoda preporuka je da se učenici podučavaju različitostima između kulturnog i građanskog identiteta i analiziraju situacije u kojima se ne poštuju kulturni i građanski identiteti i posljedice takvih odnosa. Preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se mogu uzeti i iz udžbenika, kao i zadaci za učenike koji žele znati više, ali je poželjno koristiti i druge različite materijale kako bi stekli potrebna znanja i vještine o drugim i drugačijim i osposobili se za suživot, toleranciju i uvažavanje drugih.

Pred učenike postavljamo izazov da sami izaberu jednu od više ponuđenih vježbi u udžbeniku na kojoj će raditi i pospješiti njegovu zainteresovanost za obrazovni proces. Učenik sam odlučuje i donosi odluku da li da analizira tekst, napiše esej, izradi prezentaciju ili napravi poster o određenoj temi dok nastavnik više ima ulogu koordinatora koji prepoznaje sklonosti učenika i individualizira nastavu koja razvija elemente kritičkog mišljenja.

Učenici u parovima ili grupama mogu i identifikovati u zajednici situacije u kojima se ne poštuju kulturni i građanski identiteti drugih i analizom medijskih članaka, video zapisa, dokumentaraca svoje zaključke mogu podijeliti sa kolegicama i kolegama u odjeljenju. Nakon što su identifikovali strane i uzroke konflikta kroz igrokaz mogu pronaći i predstaviti zadovoljavajuća rješenja.

Npr. učenici u parovima ili grupama mogu identifikovati u zajednici situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih. Analizirati uzroke i posljedice takvih odnosa. Svoje zaključke podijeliti sa kolegicama i kolegama u odjeljenju ili identificirati i analizirati neki konflikt, strane u konfliktu i medijatora i kroz igrokaz pronaći zadovoljavajuća rješenja, odnosno kompromis, kao i prisjetiti se nekih situacija u kojima su dali prednost kompromisu nad konfliktom. Tu situaciju mogu prikazati i u formi novinskog članka, stripa itd.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

U nastavnom predmetu Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost realizuju se univerzalne teme u književnim tekstovima različitih kulturno-historijskih perioda i diskutira o tekstu bez spolnih, rasnih, etničkih, vjerskih i drugih predrasuda.

Nastavni predmet Historija/Povijest kroz mnoge oblasti proučava vlastito i druga društva i kulture i razvija razumijevanje za procese i događaje koji su uticali na oblikovanje ličnih i kolektivnih identiteta. Prosuduje o međusobnom uticaju religijskih, političkih, ekonomskih, kulturnih i društvenih vrijednosti evropske zapadne civilizacije sa drugim kulturama u svijetu i analizira dinamiku kulturoloških promjena širom svijeta i značaj interakcije različitih kultura.

Nastavni predmet Sociologija u oblasti kultura, identitet i socijalizacija objašnjava ključna obilježja kulture i kulturnog identiteta i procjenjuje važnost mehanizma socijalne kontrole i društvenih normi

u kreiranju kulturnog koda (identiteta) i vrednuje obilježja, karakteristike i važnost očuvanja multikulturnog koda/tkiva Bosne i Hercegovine.

Kultura religija objašnjava razvoj suodnosa religije s politikom, vlasti i državom kroz povijest i pronalazi vezu religije s društvenim zajednicama i procjenjuje utjecaj monoteističkih religija na kulturni kod Bosne i Hercegovine.

Nastava nastavnih predmeta Engleski i drugi strani jezici preispituju složenost vlastite kulture i drugih kultura i njihove sastavne dijelove, kao i različite kulturološke elemente, stvarajući nove stavove o vlastitoj i drugim kulturama. Prepoznaje predrasude i stereotipe prema drugim / drugačijima u vlastitoj i drugim kulturama.

U istu svrhu mogu poslužiti i likovna i muzička umjetnička djela, tako da se veza može ostvariti i sa nastavnim predmetima Likovna i Muzička/Glazbena kultura.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kroz komponentu kulturni i građanski identitet snažno se razvija kompetencija kulturna svijest i kulturno izražavanje gdje učenici prepoznaju vlastitu, ali i zanimanje i poštovanje za druge kulture. Učenike je potrebno poticati na razumjevanje nacionalnog i kulturnog identiteta u interakciji sa kulturnim identitetom drugih. Učenici prepoznaju situacije u kojima se ne poštuju identiteti drugih i utvrđuju uzroke i posljedice takvih odnosa. Kod učenika se razvija važnost zagovaranja kulturne različitosti kao društvenog bogatstva. Potrebno je poticati učenike na razumjevanje nacionalnog, kulturnog identiteta u interakciji s kulturnim identitetom drugih, te čitajući književne i informativne tekstove nastaviti produbljivanje tog razumijevanja. Učenici upoznaju domaće i međunarodno kulturno naslijeđe prepoznajući sličnosti i razlike među različitim tradicijama, kulturama i civilizacijama i afirmirajući interkulturalna načela i vrijednosti. Obrađujući tekstove sa historijskom pozadinom na maternjem i stranim jezicima učenici razvijaju sposobnost jezičko-komunikacijske kompetencije na maternjem i stranom jeziku.

A.III.5

A. 5. Analizira pasivno i aktivno građanstvo i oblike građanskog aktivizma u osiguranju dobrobiti građana.

GEO-1.3.1

A.III.6

A. 6. Argumentuje važnost društvene solidarnosti, organiziranja i učešća u građanskim inicijativama.

A. 5. 1. Razlikuje pasivne od aktivnih reakcija građana i elemente pasivnog i aktivnog građanstva.

A. 5. 2. Objašnjava posljedice građanske pasivnosti na zajednicu koristeći relevantne primjere.

A. 5. 3. Objašnjava značaj angažiranog građanstva u osiguranju dobrobiti društva.

A. 5. 4. Procjenjuje svoju spremnost i pripremljenost za građanski aktivizam.

A. 5. 5. Predlaže aktivnosti i načine učešća u donošenju odluka u cilju unapređenja zajednice.

A. 6. 1. Opisuje aktivnosti civilnog društva u demokratskim i nedemokratskim političkim sistemima.

A. 6. 2. Objašnjava značaj postojanja društvenih organizacija radi osiguranja dobrobiti građana.

A. 6. 3. Potiče saradnju škole s odgovarajućim organizacijama radi učešća u građanskim inicijativama.

A. 6. 4. Učestvuje u akcijama i inicijativama škole za dobrobit građana na svim nivoima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Građanin/ka, državljanin/ka, podanik, građanska vrlina, građanska hrabrost, građanska dispozicija, građanska posvećenost, aktivizam, civilno društvo i demokratija, predstavljanje građana, društvene organizacije, slobodno udruživanje, nevladine organizacije, udruženja, fondacije, interesne grupe, neformalne grupe, građanske inicijative, lobiranje, štrajk, javna kampanja.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline– metodičke smjernice

Za što kvalitetnije usvajanje i razumijevanje ishoda moguće je realizirati terensku nastavu i uspostaviti saradnju sa nevladinom organizacijom ili neformalnom grupom koja se bavi pitanjem zaštite životne sredine i sl. u zajednici. Na ovaj način učenici prepoznaju svoju ulogu u političkom procesu i uočavaju da njihov glas i djelovanje mogu imati utjecaj na donošenje odluka i oblikovanje politike. Učenici također razvijaju svijest o društvenoj odgovornosti i spremni su uložiti svoje vrijeme, energiju i resurse u rješavanje problema koji nadilaze njihove interese u cilju unapređenja zajedničkog dobra. Učenici mogu izraditi i prezentaciju u kojoj će prikazati brojnost organizacija civilnog društva u svojoj zajednici i njihova područja djelovanja, stepen podrške građana njihovim aktivnostima, kao i doprinos i uspjeh njihovog utjecaja na društvenu zajednicu. Ove aktivnosti razvijaju oblike građanskog aktivizma u cilju unapređenja građanske participacije i društvene odgovornosti. Pored znanja, vještina i stavova potrebno je osnažiti učenike i usmjeriti ih na građanski aktivizam i građansku hrabrost.

Učenici mogu izraditi i prezentaciju u kojoj će prikazati brojnost organizacija civilnog društva u svojoj zajednici i njihova područja djelovanja, stepen podrške građana njihovim aktivnostima, kao i doprinos i uspjeh njihovog utjecaja na društvenu zajednicu.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Ove ishode moguće je povezati sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kroz analizu različitih književnih dijela i tekstova koji opisuju oblike građanskog aktivizma i društvene odgovornosti. Mogu se prikazati i analizirati događaji koji ukazuju na važne probleme u zajednici i učešće građana u njihovom rješavanju.

Nastavni predmet Historija kroz mnoge oblasti i sadržaje identifikuje osobe i događaje koji su uticali na razvoj novih historijskih obrazaca i promjena kroz različite oblike vlasti u različitim razdobljima.

Nastavni predmet Sociologija predstavlja jedan vid nastavka nastavnih jedinica građanskog obrazovanja, jer sociologija proučava ideje univerzalnih vrijednosti demokratije i poznatih filozofa (Hobbes, Locke, Montesquieu, Madison) koji se izučavaju u okviru građanskog obrazovanja.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Razvijanjem odgovarajućih znanja, vještina i sposobnosti za aktivno i angažirano građanstvo kao što su poznavanje uloge i odgovornosti institucija, procesa javnog odlučivanja, aktivnog učešća i udruživanja s ciljem djelovanja na poboljšanje političkog i građanskog života kako na lokalnom, kantonalnom, entitetskom i državnom nivou učenici snažno razvijaju ustavnopravnu ulogu subjekta odlučivanja u demokratskom društvu i elemente socijalno - građanske kompetencije.

B

Uređenje demokratskog društva

B.III.1

B.1. Procjenjuje razlike u vrijednostima i načelima između nedemokratskog i demokratskog društva.

B.III.2.

B.2. Analizira prednosti života u demokraciji kroz historijski razvoj.

GRO-2.1.2

B. III.3.

B.3. Analizira aktivnosti ka punom ostvarenju demokratskih vrijednosti u savremenom društvu.

B. 1. 1. Opisuje primjere korištenja nelegitimne političke moći.
B. 1. 2. Opisuje ograničenu i neograničenu vlast i demokratska i nedemokratska društva i njihove vrijednosti.
B. 1. 3. Upoređuje vrijednosti demokratskog i nedemokratskog društva i njihova načela i vrijednosti.

B. 2. 1. Objasnjava važnost primjene demokratskih načela i vrijednosti u zajednici.
B. 2. 2. Ističe vladavinu prava i važnost provođenja tog načela radi ostvarenja demokratskih vrijednosti.
B. 2. 3. Analizira značaj demokratskih vrijednosti u savremenom svijetu kroz historijski razvoj.

B. 3. 1. Objasnjava ostvarenost demokratskih vrijednosti u BiH i svijetu.
B. 3. 2. Ističe demokratska načela koja učvršćuju demokratske vrijednosti u BiH i svijetu.
B. 3. 3. Analizira prepreke BiH u prelasku iz nedemokratskog u demokratsko društvo.

GRO-2.1.3

KLJUČNI SADRŽAJI

Ograničena vlast, neograničena vlast, demokratski i nedemokratski politički sistemi, demokratija, direktna i predstavnička demokratija, autokratija, diktatura, tiranija, totalitarizam, zloupotreba vlasti, ustav, razvoj ustavne demokratije, konstitucionalizam, liberalizam, vladavina zakona, jednakost pred zakonom, vladavina pojedinca, suverenitet.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Potpuno razumijevanje sadržaja iz oblasti Uređenje demokratskog društva neće biti moguće na osnovu jednog primjera niti se može u potpunosti istražiti kroz perspektivu jednog određenog

pojma. Ključni sadržaji se nastoje detaljno istražiti i učenicima dati šansu da iz različitih „uglova“ sagledavaju sadržaje. Na taj način efikasnije se otvara put shvatanju i razumijevanju. Svaki tekst, svaka situacija, nastavni čas, može poslužiti kao primjer na kojem će učenici uz pomoć nastavnika istražiti i usvojiti ishode iz pomenute oblasti.

Važno je da svoje pristupe i rješenja temelje na demokratskim načelima i da učinkovitost istih isprobavaju u praksi. Učenike je potrebno podučavati i motivirati ih da se u budućnosti zalažu za unapređenje demokratije u svojoj zajednici.

Građanska znanja, vještine i stavovi se razvijaju na način da se učenici dovode u situacije u kojima opisuju, analiziraju, tumače i prosuđuju o vrijednostima demokratskih načela i njihovom značaju u kontekstu osiguranja političkog, društvenog, kulturnog i ekološkog razvoja i stabilnosti društva. Kroz Projekt građanin/Ja građanin će dodatno analizirati aktivnosti koje vode ka punom ostvarenju demokratskih vrijednosti u savremenom društvu. Za rad na nastavnom času i izradi domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, ali i drugim nastavnim materijalima, te zadacima za učenike koji žele znati više.

Građanska znanja, vještine i stavovi se razvijaju na način da se učenici dovode u situacije u kojima opisuju, analiziraju, tumače, prosuđuju i rješavaju pitanja i probleme koji su važni za njih u kontekstu osiguranja političkog, društvenog, kulturnog i ekološkog razvoja i stabilnosti društva. Važno je da svoje pristupe i rješenja temelje na demokratskim načelima i da učinkovitost istih isprobavaju u praksi.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Povezanost sa nastavnim predmetom Historija/Povijest posebno dolazi do izražaja proučavajući ideje o državnim uređenjima i ustavnoj demokratiji, staroj Grčkoj, atinskoj demokratiji, potpisivanju Magna Carte, Francuskoj revoluciji, Habsburškoj monarhiji, Kraljevini SHS i SFRJ, referendumu, RBiH, Dejtonskom mirovnim sporazumu itd. gdje se raspravlja o sličnostima i razlikama državnog i društvenog uređenja nekad i danas.

Nastavni predmet Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost analizira teme i osobine pisanih dokumenata od historijske važnosti za razvoj demokratskih načela i razvijajući kritičko mišljenje i primjenjujući kulturu dijaloga.

Nastavni predmet Kultura religija raspravlja o funkcijama religije u savremenom društvu i daje kritički osvrt na suodnos religije i društvene svijesti u razvoju demokratskih načela.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Razlikovanjem modela demokratskih i nedemokratskih političkih sistema i prepoznavanjem različitih oblika zloupotrebe vlasti i mehanizama kojima se takve zloupotrebe učenici usvajaju neophodna znanja, vještine i sposobnosti za razvoj socijalno-građanske kompetencije. Procjenom posljedica zloupotrebe vlasti i izgradnjom stava o važnosti poštovanja demokratskih vrijednosti učenici usvajaju neophodna znanja, vještine i sposobnosti za razvoj socijalno-građanske kompetencije i učiti kako se uči.

B.III.4

B. 4. Analizira glavna obilježja funkcioniranja demokratskih institucija.

GRO-2.2.1

B.III.5

B. 5. Analizira ulogu ustava u zaštiti prava građana i demokratskih institucija.

GRO-2.2.2 GRO-2.2.3

KLJUČNI SADRŽAJI

Ustavna demokratija, Ustav BiH i entitetski ustavi, institucije vlasti, mehanizmi zaštite ljudskih prava, individualna i kolektivna prava, nivoi i grane vlasti, pravda i pravičnost, pravedne procedure, građansko i krivično pravo, demokratski izbori, mandat, opoziv, referendum, diskriminacija, amandaman, aneks, preambula, konvencija.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz istraživački rad učenici mogu identifikovati i analizirati autokratske i demokratske političke sisteme i vrste ustava tih zemalja i prednosti funkcioniranja demokratskih vlasti. Analizom Ustava BiH, ustava entiteta, ustava kantona, Statuta Brčko Distrikta, zakona, Deklaracije o ljudskim pravima, Evropske konvencije učenici usvajaju znanja o značaju ustava u zaštiti demokratskih vrijednosti i prava građana. Učenici mogu analizirati članove Ustava BiH ili entitetskih ustava u kojima će identifikovati mehanizme zaštite ljudskih prava i u medijima pronaći slučajeve kršenja ljudskih prava koji su zaštićeni ustavom ili konvencijama koje smo potpisali i ratificirali i identifikovati nadležne koji su odgovorni za njihovu provedbu.

Preporuka je da učenici kroz analizu šematskih prikaza nivoa i grana vlasti steknu razumijevanje funkcionisanja demokratskih institucija i njihovih nadležnosti. Nastavnik prvenstveno djeluje kao organizator okruženja za učenje o građanstvu, što znači da na temelju raznovrsnih izvora i aktivnih metoda učenja vodi učenike do razumijevanja demokratije kao političkog sistema, njenih glavnih obilježja i funkcionisanja demokratskih institucija. Koristi participativne, istraživačke i saradničke metode učenja i podučavanja i različite izvore informacija. Pri tome je potrebno stalno provjeravati pridonose li, i u kojoj mjeri, pojedini predmetni sadržaji i metode učenja razvoju pojedinih dimenzija građanske kompetencije, odnosno pripremaju li oni učenika za ulogu aktivnog i odgovornog građanina države. Preporuka je da se ostvari saradnja sa nevladinim udruženjima koja se bave zaštitom ljudskih prava i kroz posjete, razgovore i učešće u različitim projektima učenici usvajaju znanja o značaju i funkcioniranju demokratskih institucija i organizuje obilježavanje

značajnih datuma kao što je Dan ljudskih prava, Međunarodni dan demokratije, Svjetski dan slobode medija itd.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Kroz nastavni predmet Historija/Povijest učenici se također upoznaju sa pojmom ustava i granama vlasti gdje proučavaju događaje iz prošlosti u okviru konteksta formiranja i razvoja demokratskih država. Kroz ključne sadržaje država i društvo nastavnog predmeta Historija/Povijest opisuje nastanak prvih država i oblika vladavine, grčki polis, Rim, pojedince na vlasti/grupe na vlasti.

Kroz upotrebu ustava, zakona i deklaracija ostvaruje se povezanost sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Analizom historijskog razvoja ustava, važnih ideja i pojmova na kojima je utemeljena ustavna demokratija kao što su republikanizam, konstitucionalizam i liberalizam učenici su u stanju dati kritički osvrt na uređenja i razvijenost demokratskih i nedemokratskih uređenja što dodatno utiče na razvoj socijalno – građanske kompetencije.

B

B.III.6

B. 6. Analizira oblike društvene moći, autoriteta i demokratske vlasti kroz historiju.

GRO-2.3.1

B.III.7

B. 7. Argumentira o važnosti podjele vlasti i nadležnosti na nivoe i grane vlasti u BiH.

GRO-2.3.2

B.III.8

B. 8. Procjenjuje važnost participacije građana i načine na koje građani mogu kontrolirati djelovanje vlasti u demokratskom društvu.

GRO-2.3.3 GRO-2.3.4

B. 6. 1. Razmatra odnose društvene moći i autoriteta u BiH i svijetu i političkih uređenja BiH kroz historiju.

B. 6. 2. Objašnjava utjecaj teorije prirodnih prava i društvenog ugovora na promjene društvene moći i zašto nam je potrebna vlast.

B. 6. 3. Analizira karakteristike ograničene i neograničene vlasti te pojmove legaliteta i legitimiteta vlasti u demokraciji.

B. 7. 1. Konstatuje nivoe vlasti, grane vlasti i njihove mehanizme kontrole vlasti.

B. 7. 2. Objašnjava važnost ograničavanja vlasti i međusobnu povezanost i međuzavisnost grana vlasti.

B. 7. 3. Analizira sistem kontrole i balansa i učinkovitost pojedinih oblika i mehanizama kontrole vlasti.

B. 8. 1. Identifikuje u medijima i drugim izvorima informiranja slučajeve zloupotrebe vlasti na svim nivoima u BiH.

B. 8. 2. Raspravlja o posljedicama zloupotrebe vlasti i opisuje kontrolu vlasti kao pravo i odgovornost građana u demokraciji.

B. 8. 4. Objašnjava kontrolu vlasti kao pravo i odgovornost građana u demokraciji, kao i načine na koje građani mogu kontrolirati vlast.

B. 8. 5. Predlaže modele aktivnog učešća građana na svim nivoima vlasti u BiH sa osloncem na odredbe Ustava BiH.

KLJUČNI SADRŽAJI

Vlast, Zašto nam je potrebna vlast?, legitimna vlast, prirodna prava, ljudska prava, prirodno stanje, društveni ugovor, tri grane vlasti (zakonodavna, izvršna i sudska), nivoi vlasti (državni, entitetski, kantonalni i općinski), sistem kontrole i balansa, participacija građana, populizam, izbor dobrog vođe.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Koristeći se udžbenikom, literaturom i pretražujući informacije na internetu učenici mogu pronaći primjere vladara i vlada koji su u prošlosti, na različite načine zloupotrebljavali vlast i kršili prirodna prava ljudi, kao i kako su građani pružali otpor takvoj vlasti. Učenici mogu istražiti i koliko su ugrožena prirodna prava građana u zajednici u kojoj žive i na taj način zaključiti šta mogu učiniti da zaštite svoja prava.

Važno je učenicima ostaviti što više prostora za posmatranje i analizu događaja u društvu, analizu različitih tekstova iz udžbenika, medijskih informacija. Poželjno je da naučeno pokažu na različite načine kroz simulaciju, igranja uloga, organiziranje argumentovanih rasprava i diskusija u odjeljenju, organiziranje i vođenje debata i radionica, uz adekvatnu vizuelnu podršku diskusijama i prezentacijama. Proces učenja je moguće poboljšati zadavanjem zadataka, učenjem u grupama (kooperativno učenje) i sl.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti –međupredmetne korelacije

Nastavni predmet Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost promoviše među vršnjacima građanske i demokratske razgovore, postavljajući jasne ciljeve i rokove i utvrđujući pojedinačne uloge po potrebi.

Nastavni predmet Historija/Povijest izučava pojmove suvereniteta, revolucije, građanskog društva, nacionalne države, afirmacije ljudskih prava, kao i analize historijskih izvora i dokumenata na osnovu kojih su definisana opća načela i ljudska prava, a koja su usko vezana sa Deklaracijom i nezavisnosti SAD, Deklaracijom o pravima čovjeka i građanina itd.

Nastavni predmet Sociologija obrazlaže ulogu i značaj medija u društvu i procjenjuje uticaj medija na formiranje stavova i navika mladih, a Informatika analizira pravila ponašanja u digitalnom društvu na osnovu zakonske regulative.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Pored socijalno – građanske, komunikacijske kompetencije i kompetencije učiti kako se uči objašnjavajući ulogu građana i navodeći važnost participacije građana i načine na koje građani mogu kontrolirati djelovanje vlasti u demokratskom društvu kod učenika se također snažno razvija i kreativno – produktivna kompetencija. Razvijanje kompleksnog mišljenja i upotreba viših kognitivnih sposobnosti razvijaju kreativnost, potrebu za izražavanjem i spremnost za otklon u odnosu na ustaljena pravila ponašanja.

B.III.9

B. 9. Procjenjuje odgovornosti koje vlasti na svim nivoima i javne institucije imaju u provođenju mjera javne politike.

GRO-2.4.1 GRO-2.4.2

B.III.10

B. 10. Argumentuje važnost učešća građana u izradi, provođenju i vrednovanju mjera javne politike.

GRO-2.4.3

B. 9. 1. Razlikuje institucije koji učestvuju u donošenju mjera javnih politika u BiH.

B. 9. 2. Objašnjava proces donošenja i provođenja mjera javnih politika na svim nivoima vlasti u BiH.

B. 9. 3. Istražuje rad javnih službi s ciljevima i mjerama javnih politika.

B. 9. 4. Upoređuje saradnju na svim nivoima vlasti u procesu izrade i provođenja javnih politika.

B. 10. 1. Utvrđuje važne probleme u zajednici i postojeće mjere javne politike.

B. 10. 2. Predlaže nove mjere javne politike i njihovo aktivno uključivanje.

B. 10. 3. Procjenjuje u kojoj mjeri građani učestvuju u izradi javnih politika u BiH.

B. 10. 4. Kreira plan akcije, lobira i javno zagovara usvajanje predloženih mjera javne politike.

KLJUČNI SADRŽAJI

Projekt građanin/Ja građanin. Javna politika, javne institucije, mjere javne i alternativne politike, politika, političke stranke, provođenje zakona, višepartijski, dvopartijski i jednopartijski sistemi.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenici kroz realizaciju praktičnog dijela predmeta Projekt građanin/Ja građanin stiču znanja i vještine na jedan praktičan i inovativan način. Izrada i prezentacija digitalnog portfolija podrazumjeva da učenici identifikuju i opišu važne probleme u zajednici. Izaberu jedan problem i analiziraju koliko je ozbiljan problem, analiziraju postojeće mjere javne politike (strategije, zakone, akcione planove), te posljedice neprovođenja postojećih zakona. Identifikuje pobornike i oponente postojećih zakona. Preporučljivo je da nastavnik sa učenicima na početku razradi navedene pojmove da bi učenici jasnije razumjeli šta je to javna politika i proces donošenja politike, u skladu s općim značenjem tih pojmova. Učenike zatim podijeliti u manje grupe i svakoj grupi dodijeliti jasne zadatke i članke koji opisuju mjere javne politike. Kroz postupak pripreme i izrade portfolija učenici će predložiti i kreirati nove mjere javne politike, a potom sprovesti akcioni plan. Nastava koja se izvodi kroz Projekt građanin/Ja građanin je izuzetno značajna za dostizanje ishoda učenja iz ove oblasti. Učenici kroz praktičnu nastavu lakše usvajaju pojam javne politike i objašnjavaju koja je funkcija mjera javne politike u Bosni i Hercegovini. Kroz projektne aktivnosti bolje razlikuju institucije koje su odgovorne za donošenje i provedbu javnih politika i analiziraju odnos između državnih, entitetskih, kantonalnih i lokalnih vlasti u izradi i provođenju javnih politika. U sklopu projekta učenici organizuju sastanke sa predstavnicima vlasti. Lobiraju. Kreiraju medijske kampanje itd. Da bi učenici bolje razumjeli postupak pripreme i izrade portfolija možemo ih uputiti na korištenje Projekt građanin priručnika u izdanju Civitas-a.

<https://civitas.ba/projektgradjanin/strucna-literatura-i-tekstovi>).

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Međupredmetna saradnja sa nastavnim predmetom Informatika ostvaruje se kreiranjem i izradom digitalnog portfolija. Učenici imaju zadatak da istraže problem koji su identifikovali, kreiraju dokumentaciju i baze podataka. Mnogobrojne aktivnosti koje učenici provode su: istraživanje, pohranjivanje podataka, selekcija i ponovna upotreba istih, obrada medijskih članaka, fotografija i video zapisa, kreiranje online anketa, peticija, komunikacija mailom, kreiranje postera, letaka, brošura, kreiranje i ažuriranje blogova i web stranica, izrada grafikona na osnovu prikupljenih podataka, uređivanje prezentacije koja predstavlja izložbeni dio projekta i PDF materijala koji uključuje dodatnu dokumentaciju projekta. Kroz zadatke koje učenici realiziraju neophodna su znanja i vještine iz predmeta Informatika i evidentna je povezanost. Učenici također kritički prosuđuju promjene u društvu koje nastaju pod utjecajem IKTa. Kreiranjem digitalnog portfolija i njegovim prezentiranjem na školskom, općinskom i kantonalnom takmičenju učenici koriste i informaciono-komunikacijske tehnologije za produkciju i učestvovanje u virtualnim društvenim mrežama na konstruktivan i prihvatljiv način.

Povezanost sa nastavnim predmetom Matematika ogleda se kroz korištenje matematičkih operacija i metoda pri obradi statističkih podataka. Svaki projekat u pravilu mora sadržavati procentualno zastupljene rezultate zasnovane na istraživanju- ispitivanju građana, a iskazane kroz grafikone ili dijagrame. Prilikom izrade finansijskog proračuna za realizaciju projekta se koriste računске radnje i prikazi.

U okviru rada na Projektu građanin međupredmetna povezanost se može ostvariti i sa ostalim predmetima koje učenici izučavaju što ovisi od problema koji izaberu za svoje istraživanje. Poželjno je da što veći broj nastavnika, osoblja iz stručne službe i uprave škole, vanjskih saradnika (stručnjaka, osoba na pozicijama vlasti, predstavnika udruženja, medija i drugih relevantnih osoba i institucija) da svoj doprinos ovim projektima.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kroz upravljanje Projektom građanin/Ja građanin i radom u timovima na kooperativan i fleksibilan način i upotrebom vještina grupnog rada razvija se:

Jezičko-komunikacijskom kompetencijom na maternjem jeziku učenik čita, razumije i analizira informativne tekstove i video zapise. Izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za učinkovitu međukulturalnu komunikaciju.

Jezičko-komunikacijska kompetencija na stranom jeziku – kroz istraživanje, analizu i interpretaciju tekstova i video materijala na stranom jeziku.

Socijalna i građanska kompetencija razvija solidarnost i interes za rješavanje problema koji pogađaju lokalnu i širu zajednicu. Razvija sposobnost učinkovitog povezivanja s javnim institucijama i Konstruktivnog komuniciranja.

Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija razvija vještine rada u timovima na kooperativan i fleksibilan način. Konstruktivno surađivanje u aktivnostima i upravljanje rizikom razvija svijest o odgovornosti.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje izbjegavanjem stereotipa i prihvatanjem kompromisa razvija lični integritet i poštivanje integriteta drugih.

Informatička pismenost - upotreba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo.

Matematička pismenost - Sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja i prikazivanja (formula, modela, konstrukcija, grafikona/dijagrama) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

Učiti kako se uči razvija suodgovornost za vlastito učenje, samoprocjena i definiranje vlastitih ciljeva učenja; Razvijanje sposobnosti popravljjanja, poboljšavanja (samoregulacija); Upotreba različitih metoda i strategija učenja.

C Globalizacija i međuzavisnost

C.III.1

C. 1. Analizira međunarodne odnose i aktere potaknute djelovanjem međunarodnih organizacija i obaveze i odgovornosti država članica Ujedinjenih nacija – UN.

GRO-3.1.1 GRO-3.1.2

C. 1. 1. Opisuje utjecaj najvažnijih međunarodnih aktera na međunarodne procese.

C. 1. 2. Upoređuje opće pravce i prioritete vanjske politike Bosne i Hercegovine i globalizacijske procese s uspostavljanjem globalne moći i pojavom novih podjela u svijetu.

C.III.2

C. 2. Procjenjuje pozitivne i negativne učinke koji vode stvaranju globalnog tržišta s posebnim osvrtom na BiH.

GRO-3.1.3

C. 2. 1. Opisuje razlike u ciljevima i djelovanju međunarodnih političkih i civilnih organizacija u odnosu na međunarodne finansijske organizacije i aktere globalnog tržišta.

C. 2. 2. Analizira pozitivne i negativne utjecaje demokratske i ekonomske globalizacije na svim nivoima vlasti u BiH na primjerima.

C. 2. 3. Procjenjuje koristi koje Bosna i Hercegovina ima od saradnje s međunarodnim organizacijama.

C.III.3

C. 3. Procjenjuje važnost primjene Međunarodnog humanitarnog prava i značaj Ženevskih konvencija u sprječavanju i humaniziranju oružanih sukoba.

C. 3. 1. Opisuje pravila ratovanja i značaj Ženevskih konvencija u zaštiti ljudskog dostojanstva.

C. 3. 2. Utvrđuje primjere kršenja pravila ratovanja i Ženevskih konvencija diljem svijeta.

C. 3. 3. Uključuje se u humanitarne akcije prikupljanja pomoći u ratom pogođenim područjima.

KLJUČNI SADRŽAJI

Globalizacija, globalno građanstvo, globalizacija i demokratija, ekonomska globalizacija, globalna moć, održivi razvoj, međunarodni odnosi, odnosi između Bosne i Hercegovine i ostalih zemalja, multilateralni i bilateralni odnosi, vanjska politika, međunarodne organizacije, međunarodno humanitarno pravo, Ženevske konvencije.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline– metodičke smjernice

Koristiti participativne, istraživačke i saradničke metode učenja i podučavanja i različite izvore informacija. Na času se može organizovati aktivnost u kojoj učenici pregledaju etikete svojih majica, jakni, pernica i navedu gdje su proizvedeni ti proizvodi, mogu navesti brendove uređaja u domaćinstvu, telefona koje koriste, omiljene hrane i pića, vozila i identifikovati zemlje porijekla. Zatim istražiti cijene rada u tim državama, resursima koje se crpe iz određenih zemalja i kako se to odražava na globalnu ekonomiju, ali i siromaštvo u određenim dijelovima svijeta. Potrebno je motivirati učenike da pretražuju i čitaju lokalne i međunarodne vijesti i prate uzroke i posljedice dešavanja u svijetu i razgovaraju o istom. Poželjno je navesti učenike da zamisle način života i okruženje u kojem bi bili ograničeni samo na upotrebu resursa i proizvoda iz svoje države. Važno je učenicima ostaviti više prostora za posmatranje i analizu događaja u društvu, analizu različitih tekstova iz udžbenika, medijskih informacija, dati im mogućnost simulacije, igranja uloga, usmjeravati ih u grupnoj raspravi, prepustiti im organizaciju i vođenje debata i radionica, pripremiti ih za diskusiju u razredu i obezbijediti vizuelnu podršku diskusijama i prezentacijama, poboljšati proces učenja zadavanjem zadataka, učenjem u grupama (kooperativno učenje) i sl. Aktivnosti na satu treba da se odvijaju u atmosferi gdje dominira povjerenje, poštovanje različitosti, međusobno uvažavanje, konstruktivna komunikacija, demokratske procedure. Nastavnik je glavni kreator klime na satu i treba da bude svjestan da se i na taj način doprinosi ostvarenju ciljeva i ishoda predmeta.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Međupredmetna korelacija u oblasti Globalizacija i međuzavisnost vezana je za nastavne predmete Geografija/Zemljopis, Historija/Povijest, Sociologija u kojima se obrađuju sadržaji vezani za ovu oblast.

Usvajanjem geografskih znanja i vještina, učenik je u stanju da prati trenutne vijesti iz cijelog svijeta kao što su globalna područja rizika u smislu prirodnih, geokoloških i drugih rizika te da razumije faktore koji su uticali na njih. U stanju je da kritički razmotri pozadinu i regionalni značaj događaja globalizacijskih procesa u savremenom svijetu i očuvanju suvereniteta država.

Analizira posljedice globalizacije (raslojavanje, isključivanje iz sistema, premještanje industrije, informatički jaz, ekološki problemi i dr.). Nastavni predmet Geografija/Zemljopis analizira i strukturu bosanskohercegovačkog društva i istražuje pravni okvir i korake koji su preduvjet pristupanju Bosne i Hercegovine euroatlantskim integracijama. Povezanost sa nastavnim predmetom Geografija/Zemljopis omogućava formiranje odgovornog pojedinca koji u društvenoj zajednici ima aktivnu ulogu pri planiranju funkcionalne i optimalne prostorne organizacije znanovane na održivom razvoju. Korelacija sa nastavnim predmetom Geografija/Zemljopis je značajna jer objašnjava i ulogu i značaj Evropske unije u savremenim globalizacijskim procesima gdje se kroz predmet promovira ljudska prava i pozitivne ljudske vrijednosti i stavovi utemeljeni na jednakopravnosti, uvažavanju i toleranciji. Nastavni predmet Geografija/Zemljopis izučava ulogu ekonomskih integracija i međunarodnih organizacija u svijetu. Istražuje savremene pravce formiranja novih ekonomskih integracija u svijetu. Sve su ovo sadržaji koji utiču na usvajanje ishoda iz oblasti Globalizacija i međuzavisnost.

Nastavni predmet Sociologija u oblasti mediji i globalizacija objašnjava fenomen globalnog razvoja i globalnih migracija. Raspravlja o posljedicama i efektima migratornih kretanja i ekonomskih migracija i odlazak iz vlastite domovine.

Nastavni predmet Historija/Povijest raspravlja o pojavama dugog trajanja u historiji (ropstvo, borba za ljudska prava, ratovi, epidemije). Tumači promjene državnih granica na historijskim i geografskim kartama.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na stranom jeziku kroz istraživanje, analizu i interpretaciju tekstova i video materijala na stranom jeziku.

Kompetencija Kulturna svijest i kulturno izražavanje se razvija izražavanjem vlastitog mišljenja i sposobnost empatije i poznavanjem najznačajnijih svjetskih događaja, međunarodnih deklaracija i konvencija.

Informatička pismenost upotrebom tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo.

C.III.4

C. 4. Analizira historiju evropskih integracija, ustrojstvo EU, njene glavne vrijednosti i ciljeve.

[GRO-3.2.1 GRO-3.2.2](#)

C. 4. 1. Opisuje historijske ideje o ujedinjenju Evrope i proces evropskih integracija.

C. 4. 2. Objašnjava koje kriterije i preporuke budući kandidati moraju ispuniti u procesu evropskih integracija.

C. 4. 3. Analizira političke, kulturne i ekonomske razlike i sličnosti među narodima i državama Evrope i odnos između građanstva Evropske unije i nacionalnog građanstva (državljanstva).

C.III.5

C. 5. Analizira političke, ekonomske i kulturne vrijednosti evropskog ujedinjenja i prednosti i nedostatke ulaska BiH u EU.

[GRO-3.2.2 GRO-3.2.3](#)

C. 5. 1. Razmatra glavne vrijednosti Evropske unije, ciljeve, institucije, obaveze država članica.

C. 5. 2. Analizira političke, kulturne i ekonomske učinke evropskih integracija te položaj i utjecaj pojedinih zemalja članica.

C. 5. 3. Preispituje prednosti i nedostatke ulaska Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Evropska unija, razvoj i značaj Evropske unije, Evropske integracije, građanstvo Evropske unije, kriteriji za članstvo, prioriteti za članstvo, prednosti i nedostaci Evropske unije.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Za rad na času i izradu domaćih zadataka, preporuka je da se koriste vježbe kritičkog promišljanja koje se nalaze u udžbeniku, kao i zadaci za učenike koji žele znati više, a učenike je potrebno podučavati o važnosti ispunjavanja kriterija i prioriteta na putu Bosne i Hercegovine ka Evropskoj

uniji. Učenici mogu istražiti i analizirati političke, kulturne i ekonomske efekte evropskih integracija i položaj i uticaj pojedinih zemalja članica i svoju analizu predstaviti u PowerPoint koju će izložiti pred razredom.

Učenici mogu napisati esej o tome koju ulogu imaju građani u procesu evropskih integracija i kakav doprinos se od njih očekuje u osiguranju stabilnosti, demokratičnosti i prosperiteta Evropske unije. Učenici mogu izraditi postere koji prikazuje različite faze evropskih integracija, od osnivanja Evropske zajednice za uglj i čelik pa do formiranja Evropske unije i sl.

Napomenimo i to da konkretno formulisane ciljeve određene lekcije treba istaknuti i objasniti. To su očekivanja, znanja, vještine, sposobnosti, uvjerenja, vrijednosti, stavovi koji će se sticati, razvijati i usavršavati učeničkim učešćem u realizaciji lekcije. Ako se na ovakav način izvodi nastava građanskog obrazovanja ona je primjenjiva u bilo kojem predmetu, jer je jedan od glavnih ciljeva i zadataka škole da oblikuje učenike u informisane, odgovorne i aktivne građane sposobne za donošenje važnih odluka u razvoju i zaštiti demokratskog društva.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Moguće je ostvariti povezanost sa nastavnim predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, kroz upotrebu različitih tekstova o EU, historijskom razvoju EU, ciljevima i vrijednostima na kojima počiva EU, te kriterjima za pristup kao i informativnih tekstova koji govore o ostvarenim ciljevima naše države i onim koje u budućnosti trebamo ostvariti. Pisanje referata ili eseja, učešće u argumentovanoj diskusiji također osigurava međupredmetnu povezanost.

Korelacija sa nastavnim predmetom Geografija/Zemljopis je značajna jer objašnjava ulogu i značaj Evropske unije u savremenim globalizacijskim procesima gdje se kroz predmet promoviraju ljudska prava i pozitivne ljudske vrijednosti i stavovi utemeljeni na jednakopravnosti, uvažavanju i toleranciji. Nastavni predmet Geografija/Zemljopis izučava ulogu ekonomskih integracija i međunarodnih organizacija u svijetu. Istražuje savremene pravce formiranja novih ekonomskih integracija u svijetu. Istraživanjem političkih, kulturnih i ekonomskih efekata evropskih integracija i analizom koju će u PowerPoint prezentaciji predstaviti pred razredom učenici se povezuju i sa nastavnim predmetom Informatika.

Kreiranjem postera ostvaruje se povezanost sa predmetom Likovna kultura, a radovi učenika mogu krasiti školske kabinete i hol škole. Moto EU “Ujedinjeni u različitosti” može biti tema izložbe radova povodom Dana Evrope.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Kreativno-produktivna kompetencija se razvija kroz otvorenost različitog kulturnog izražavanja i razvijanjem kreativnosti i sposobnosti izražavanja. Podrškom radoznalosti i želji za novim znanjima.

Informatička pismenost se razvija upotrebom tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo.

Učiti kako se uči se razvija odgovornošću za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja, kao i upotrebom različitih metoda i strategija učenja.

C.III.6

C. 6. Procjenjuje globalne probleme i odgovornost sadašnjih generacija za dobrobit budućih.

GRO-3.3.1

C.III.7

C. 7. Procjenjuje važnost razvoja globalne građanske svijesti i povezanog djelovanja na lokalnoj, nacionalnoj, evropskoj i globalnoj razini kao preduvjeta održivog ekonomskog i okolišnog razvoja.

C. 6. 1. Opisuje neke od najvažnijih problema u svijetu (oružani sukobi, siromaštvo, zagađenost, pitka voda itd.).

C. 6. 2. Objašnjava uzroke i posljedica svjetskih problema i pojam globalne građanske svijesti.

C. 6. 3. Navodi načine na koje se građani mogu povezivati od lokalnog do globalnog nivoa u osiguranju održivog razvoja.

C. 6. 4. Analizira ideje odgovorne ekonomije i odgovorne potrošnje na svim nivoima kao preduvjeta održivog razvoja.

C. 7. 1. Objašnjava utjecaj multinacionalnih kompanija na održivi razvoj i prednosti i nedostatke globalnog tržišta.

C. 7. 2. Izdvaja neke od najutjecajnijih globalnih civilnih organizacija koje su posvećene održivom razvoju i analizira njihovo djelovanje i prepreke na koje nailaze.

C. 7. 3. Analizira propise kojima se štiti pravo na zdrav okoliš u BiH i odgovornost sadašnjih prema budućim generacijama.

KLJUČNI SADRŽAJI

Globalno građanstvo, globalna svijest, građansko učešće globalni problemi, ekonomski razvoj, održivi razvoj, demokratija i ekonomija, ekonomski problemi zemalja u tranziciji. tržišna ekonomija, odgovorna ekonomija i potrošnja, resursi, kapital, ekonomska tranzicija, privatizacija, ekonomski problemi zemalja u tranziciji, odgovornost sadašnjih prema budućim generacijama.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline– metodičke smjernice

U okviru oblasti učenici upoređuju globalizacijske procese i analiziraju učinke demokratske i ekonomske globalizacije na pojedinca, lokalnu zajednicu i državu, gdje zagovaraju ideje odgovorne ekonomije i odgovorne potrošnje na svim nivoima kao preduvjeta održivog razvoja. Potrebno je razmotriti šta i kako proizvoditi, koje su prioritetne potrebe građana, tržišne mogućnosti i raspoloživi resursi kako bi se donijela odluka. Održivi razvoj je tema sadašnjosti i budućnosti i potrebno je u nastavi građanskog obrazovanja ali i međupredmetno istraživati teme koje se tiču očuvanja i obnavljanja resursa, upotrebe obnovljivih izvora energije, zaštite prirodne baštine i ostale teme koje imaju za cilj podizanje svijesti o zaštiti okoliša sadašnjih generacija za sve nadolazeće.

Sadržaje iz oblasti Globalizacija i međuzavisnost potrebno je metodički podučavati kroz frontalni, grupni i individualni oblik rada uz obaveznu međupredmetnu vezu sa ishodima drugih nastavnih predmeta koji se preklapaju. Nastavnici imaju slobodu u planiranju i izboru aktivnosti i resursa

podučavanja, metodama i oblicima rada, planiranju dinamike rada uz nastojanje da aktivnosti budu povezane i da vode ka ostvarenju definisanih ciljeva i ishoda nastavnih predmeta.

Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

U cilju postizanja ishoda planiranih u okviru izučavanja održivog razvoja jeste da se omogući angažman što većeg broja predmetnih nastavnika. Preporučuje se saradnja sa nastavnicima nastavnih predmeta: Biologija, Geografija/Zemljops, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, strani jezik, Informatike ali i ostalih nastavnika nastavnih predmeta. Održivi razvoj je dio strategije svih država, te kao veoma značajna tema treba zauzeti mjesto u školskim kurikulumima.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku se unapređuje analiziranjem informativnih tekstova i vještinama učinkovite međukulturne komunikacije.

Ekonomska i finansijska pismenost spadaju u znanja koja nam omogućavaju da razumijemo kako funkcioniše moderni svijet, a mnogobrojne odluke koje donosimo u životu imaju finansijske posljedice i zahtijevaju poznavanje osnova ekonomije. Ekonomski i finansijski pismeno građanstvo vodi do manje nejednakosti i prosperitetnijeg društva.

Matematička pismenost se razvija sposobnošću i spremnošću korištenja matematičkih oblika mišljenja i prikazivanja (formula, modela, konstrukcija, grafikona/dijagrama) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti.

PK5 – Učenje i podučavanje

Da bi poučavanje i učenje učenika u nastavnom predmetu Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava bilo efikasno poželjno je koristiti sadržaje, teme, aktivnosti, kao i različite metode podučavanja koji će zainteresirati učenika za proces učenja. Nužno je da učenici dobiju odgovor na pitanje „Zašto nešto uče i kada će im to znanje biti potrebno?“. Stoga je potrebno predstaviti učenicima svakodnevne problemske situacije iz stvarnog života kako bi ih dodatno zainteresirali ali i ponudili odgovor na njihovo pitanje.

Učenici angažovani u strategijama i metodama aktivnog, interaktivnog, optimalno individualizovanog, otkrivalačkog i kooperativnog učenja, stiču građanska znanja, razvijaju osnovne građanske vještine i sposobnosti i formiraju građanske stavove, potrebne za aktivno i odgovorno sudjelovanje u zajednici.

Komplementarne procese aktivnog učenja i djelotvornog poučavanja u nastavi građanskog obrazovanja treba ostvarivati uvažavajući savremena didaktičko-metodička načela konstrukcije, samoregulacije, kontekstualizacije, fleksibilnosti, socijalne interakcije i inkluzivnosti.

Radeći u parovima i malim grupama, učenici učestvuju u simulacijama i prezentacijama, sakupljaju podatke na terenu, dostupnim medijskim i drugim izvorima, kreiraju scenarije, razgovaraju o bitnim odlukama u različitim problemskim situacijama, samostalno istražuju, diskutuju, ispoljavaju lične refleksije o društvenim zbivanjima i aktivno participiraju u interaktivnim i stvaralačkim vježbama uz funkcionalnu upotrebu digitalnih alata.

Kombinovanjem različitih vježbi kritičkog promišljanja, individualnog, tandemskog i grupnog istraživanja problemskih situacija u zajednici, podstiče se sticanje građanskih znanja, razvijanje kognitivnih i participativnih građanskih vještina i formiranje stavova.

Metodičke preporuke za nastavnike su:

- Kreiranje i inventivno ostvarivanje mikroplanova interaktivne nastave u obrnutom dizajnu;
- Učenje u parovima i grupama;
- Angažovanje pojedinaca iz zajednice kao izvora informacija;
- Upotreba različitih resursa u nastavi kako bi proces učenja bio pristupačan, interesantan i prilagođen sposobnostima i mogućnostima svih učenika u odjeljenju;
- Vođenje razgovora u odjeljenju/virtualnom odjeljenju;
- Korištenje intelektualnih sredstava pri analizi pitanja;
- Funkcionalna upotreba digitalnih alata u nastavi;
- Razvijanje intelektualnih sposobnosti kao i sposobnosti aktivnog učešća;
- Praćenje i provjeravanje kvaliteta rada učenika, stalna formativna i povremena sumativna evaluacija građanskih znanja, vještina, sposobnosti i dispozicija (stavova i vrlina) uz informisanje učenika o njihovom postignuću i davanje preporuka za dalji rad.

Detaljne didaktičko-metodičke preporuke i ilustrativni primjeri nalaze se u priručniku za nastavnike, a za predložene ključne sadržaje predviđen je udžbenik za učenike.

Uz predložene nastavne sadržaje za učenike, sa tematskim relevantnim tekstovima na različitim web portalima, likovnim ilustracijama, audio i video zapisima, motivacionim vježbama i evaluativnim zadacima, učenici će ostvariti napredak u razvijanju kritičkog razmišljanja i trajne posvećenosti demokratskim idejama, principima, procesima, i vrijednostima koji su osnova za ostvarivanje ljudskih prava i sloboda i postizanje zajedničkog dobra u demokratskom i slobodnom društvu.

Kroz različite aktivnosti istraživanja, analizu i povezivanje informacija, razgovor, diskusiju, komunikaciju unutar i izvan učionice, saradnju sa medijima, kreiranje raznovrsnih sadržaja (plakata, letaka, prezentacija, stripova, časopisa, blogova, kratkih filmova, društvenih kanala informisanja) učenici će sticati komunikacijske i kolaboracijske vještine, kreativnost i kritičko promišljanje kao i

neizostavne digitalne kompetencije. Navedene kompetencije su neophodne za funkcionalno učešće svakog pojedinca u zajednici u savremenom dobu.

Uz stručno-timsku podršku kompetentan nastavnik će biti u mogućnosti da prilagodi sadržaje, učini ih razumljivim i pristupačnim spoznajnim mogućnostima i interesovanjima učenika sa teškoćama u učenju i učešću u cilju postizanja prilagođenih ishoda.

Veoma je važno obezbijediti istinsku prihvaćenost svakog učenika u odjeljenju, nenasilnu komunikaciju, ugodno okruženje, prijatnu emocionalnu atmosferu, ravnopravno učešće svih učenika u odlučivanju o bitnim pitanjima nastavnog i vannastavnog rada, individualizaciju, interakciju i sinhronizaciju učenja i vježbanja svih učenika u odjeljenju uz dodatnu podršku pojedincima u aktivnom sticanju građanskih znanja, razvijanju građanskih vještina i formiranju građanskih stavova. Učenici iskustveno uče da priznaju i prihvataju različitosti i da poštuju svakog pojedinca kao autentičnu i vrijednu osobu u zajednici.

Kurikulum nastavnog predmeta Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava utemeljen je na savremenim, naučnim i stručno-metodičkim saznanjima, i predstavlja platformu za odgoj i obrazovanje odgovornih i aktivnih građana koji će imati znanja i vještine potrebne za razvoj i očuvanje demokratskih vrijednosti u zajednici, steći građanske vrline i formirati pozitivne stavove o postizanju zajedničkog dobra.

PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Vrednovanje je kontinuirano praćenje i prikupljanje podataka tokom procesa učenja o postignućima učenika i stečenim znanjima, vještinama i izgrađenim stavovima. Vrednovanjem provjeravamo da li su planirani ishodi ostvareni.

Postoje tri pristupa vrednovanju:

- vrednovanje za učenje,
- vrednovanje kao učenje,
- vrednovanje naučenog.

Vrednovanje za učenje se kontinuirano odvija u toku učenja i podučavanja i kao takvo ponajprije služi unapređivanju trenutnog učenja i podučavanja i planiranju budućeg. U pravilu, ono ne rezultira konačnom ocjenom, nego kvalitativnom povratnom informacijom kojoj je svrha popravak procesa učenja i podučavanja. Nastavnik tokom svih planiranih aktivnosti prati rad učenika u skladu sa unaprijed dogovorenim kriterijima i daje smjernice za dalji rad. Nastavnik u kontinuitetu prati učešće učenika, poštivanje dogovorenih pravila i rokova, međusobnu saradnju i raspodjelu obaveza u timovima, vještine prezentovanja, vještine argumentovanog diskutovanja, komunikaciju u odjeljenju, produkte njihovog istraživačkog i stvaralačkog rada, autentičnost i kreativnost u radu, te informiše učenike o uočenim nedostacima kako bi mogli unaprijediti svoje učenje na putu ka postizanju ishoda. Poželjno je da nastavnik prepozna i istakne pozitivne primjere u odjeljenju, ukaže na kvalitetno urađene segmente rada učenika ili grupe, u cilju postizanja međuvršnjačkog učenja, očuvanja motivacije kod izuzetno angažovanih učenika i motiviranja ostalih učenika u odjeljenju.

Vrednovanje kao učenje se zasniva na samovrednovanju i međuvršnjačkom vrednovanju, tokom kojeg učenici razvijaju metakognitivna umijeća (sposobnost praćenja, evaluiranja i korigiranja vlastitih postignuća i postignuća drugih učenika i timova). To nužno podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja i samovrednovanja uz podršku nastavnika, kako bi se maksimalno podstaknuo razvoj ueničkog autonomnog i samoreguliranog učenja. Da bi proces samovrednovanja i međuvršnjačkog vrednovanja bio efikasan, potrebno je da učenici budu upoznati sa kriterijima vrednovanja i jasno predstavljenim ishodima učenja. Svrha samovrednovanja i međuvršnjačkog vrednovanja se ne ogleda u ocjenjivanju ueničkih postignuća nego u davanju povratne informacije koja je od velikog značaja za određivanje razine na kojoj se učenik nalazi na putu ka ostvarenju ishoda i unapređenje procesa učenja. Može se realizirati kroz usmenu evaluaciju, vođenje dnevnika, bilješki, komentara, rubrika za vrednovanje i druge načine u dogovoru sa nastavnikom.

Vrednovanje naučenog je sumativno vrednovanje i podrazumijeva procjenu nivoa postignuća učenika nakon određenog perioda učenja i podučavanja, u skladu sa pokazateljima ostvarenosti ishoda i kriterijima vrednovanja. Svrha sumativnog vrednovanja jeste povremeno i konačno izvještavanje o postignućima učenika i stepenu ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda te kao takvo rezultira ocjenom.

Obzirom na različite metode učenja i podučavanja nužno je koristiti i različite metode provjeravanja ostvarenosti ishoda i vrednovanja ueničkih postignuća. Prilikom procesa vrednovanja i ocjenjivanja ueničkih postignuća nastavnik, ovisno o tome šta provjerava i na koji način se provjera realizira, uzima u obzir:

- Znanje i razumijevanje ključnih sadržaja koji se izučavaju, osnovnih ideja, koncepata i principa;

- Korištenje intelektualnih vještina potrebnih za upotrebu stečenog znanja;
- Praktične vještine učenika, vrednuju se i ocjenjuju prilikom primjene stečenog znanja u praktičnim radovima ili aktivnostima.

Načine vrednovanja je potrebno prilagoditi etapama učenja i podučavanja, složenosti gradiva koje se izučava, ali je potrebno uzeti u obzir i različite kognitivne sposobnosti učenika. Preporuka za nastavnike je da koriste različite metode ocjenjivanja, a učenička postignuća se mogu ocijeniti kroz pisanje referata, eseja, pjesama, testove, kvizove, usmeno izlaganje, razgovor, diskusiju, debatu, jasno formulisana pitanja za kratke i precizne odgovore, ilustracije, stripove, izradu maketa, istraživačke projekte, portfolio radova, igrokaze, simulacije, izradu kratkih filmova, kreiranje i ažuriranje blogova i web stranica na određenu temu, objavljivanje tekstova u printanim ili elektronskim medijima na temu, ili koristeći različite forme provjere naučenog uz pomoć informacijske i komunikacijske tehnologije (ukrštenice, kvizovi, online testovi i sl.)

Ocjenjivanje učenika se obavlja prema Pravilniku o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika. Prilikom vrednovanja i ocjenjivanja poželjno je da nastavnik istakne dobre strane realizovanih aktivnosti i finalnog rada, kako bi učenici dobili informaciju o svojim kvalitetama.

Zaključna ocjena je rezultat vrednovanja učeničkih ostvarenja u odnosu na postavljene ishode u toku cijele godine podučavanja, a temelji se na autonomnom i kontinuiranom vrednovanju i odgovornom izboru postupaka i tehnika ispitivanja učenika.

Vrednovanje i ocjenjivanje učenika treba biti transparentno, planirano i kvalitetno osmišljeno, jasno predstavljeno učenicima (očekivani ishodi, pokazatelji, kriteriji vrednovanja, precizno opisane aktivnosti učenika, postupci i tehnike vrednovanja), pravedno i poticajno.

Profil i stručna sprema nastavnika

Osnovna škola

Nastavu u osnovnoj školi izvode osobe sa završenim VI ili VII stepenom stručne spreme, kao i osobe sa završenim I (prvim) ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa u trogodišnjem trajanju, sa najmanje ostvarenih 180 ECTS bodova odgovarajućeg (nastavničkog) smjera i stečenim zvanjem: nastavnik, odnosno profesor, odnosno bakalaureat/bachelor. (U osnovnoj školi radni odnos mogu zasnovati lica koja su završila prvi ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa do kraja 2020/2021. školske godine. Ova lica su obavezna završiti II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa u roku od četiri godine od stupanja na snagu ovog zakona. U osnovnoj školi radni odnos mogu zasnovati i lica koja su stekla VI stepen stručne spreme po predbolonjskom sistemu studiranja. Ova lica su obavezna doškolovati se, u roku od tri godine, od dana donošenja programa doškolovanja. – Član 16. dopune člana 121. Sl.novine br. 33/21).

- sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističko usmjerenje) na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom grupom predmeta koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističko usmjerenje) na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom grupom predmeta koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava .

Srednja škola – gimnazija

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru labaratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

- Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava,
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – tehničke škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru labaratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

- Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,

- Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – stručne škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru labaratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

- Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.